

ДОКЛАД
ОТ
РАБОТНА ГРУПА ПО ЗАПОВЕД РД-02-171/04.07.2025 г. НА МИНИСТЪРА НА
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
№ 04-09-62/13.02.2026 г.

ЗА ИЗВЪРШЕН АНАЛИЗ НА ДОКУМЕНТИ ОТНОСНО ФАКТОРИ НА ОКОЛНАТА И
РАБОТНАТА СРЕДА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ГР. РУСЕ И ОЦЕНКА НА
ВЪЗМОЖНАТА ИМ ВЗАИМОВРЪЗКА СЪС ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА
НАСЕЛЕНИЕТО

Съгласно представената информация на първата среща на Работна група по Заповед РД-02-171/04.07.2025г. на МЗ, основна причина за нейното създаване е дългогодишния проблем с наличието на миризми в атмосферния въздух в гр. Русе и потенциалното им въздействие върху човешкото здраве.

I. Анализ на екологичното състояние на околната среда, в района на производствените предприятия и в жилищните зони и територии на град Русе. Екотоксикологична оценка и оценка на екологичния риск за населението, свързан с качеството на атмосферния въздух на територията на гр. Русе:

Често проблемът с миризмите в град Русе се отъждествява като проблем с качеството на атмосферния въздух. Съгласно действащото национално и европейско законодателство, не съществуват нормативно установени максимално допустими стойности за концентрации на миризми (одоранти) в атмосферния въздух, нито официално утвърдена методика за количествена оценка.

Проблемите с разпространението на миризми от площадката на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД датират от лятото на 2012 г. Към този момент оператор на инсталацията за производство на алуминиеви автомобилни части и детайли е бил „Монтюпе“ ЕООД. При извършени проверки в периода 2012 -2013 г. експерти на РИОСВ – Русе констатирали, че източникът на миризми е производствената среда в завода, като през монтирани на фасадата на производствените халета (2 броя към този момент) „жалузи“ се извършва моментно проветряване. Изпусканата непречистена емисия от производствената среда при определени метеорологични условия е достигала до жилищната част на град Русе, като за наличието ѝ са постъпвали сигнали от жители на града. За установено нарушение на оператора е бил съставен акт за установяване на административно нарушение (АУАН) и издадено наказателно постановление (НП). През 2014 г., със заповед на Директора на РИОСВ – Русе на дружеството е приложена принудителна административна мярка (ПАМ), като управлението на „жалузите“ е пломбирано.

След изграждане на хале № 3 на завода през 2013 г., операторът монтира по фасадата на хале № 2 осем броя осеви вентилатори с функция да внасят външен въздух в работната среда. При извършена извънредна проверка по сигнали в началото на 2014 г., от експерти на РИОСВ

– Русе е констатирано, че осевите вентилатори са инвенторни, т.е работят и като смукателни. За установено нарушение е съставен АУАН и издадено НП. С ПАМ е извършено пломбиране на възможността за промяна във въртящата част на вентилаторите.

Производствено хале № 3 е въведено в експлоатация през 2014 г. без приточна вентилационна система, с която разполагат другите две халета. За общообменна вентилация е изградена система от клапи по покрива на халето. Тази система е автоматична и разчита на естествената вентилация. Установеният нов източник на непречистени емисии от производствената среда е пломбиран със заповед на директора на РИОСВ – Русе през 2016г.

Тъй като проблемите с разпространението на миризми от площадката продължават и след 2016 г., на оператора са давани предписания за набелязване на технически мерки за решаване на проблемите. За проведените от РИОСВ – Русе процедури по инвестиционни намерения на оператора, в издадените решения по ОВОС и преценка за необходимостта от ОВОС са дадени конкретни условия за изпълнение при реализацията на промените. Дружеството е възложило извършване на основно обследване на производството, като са набелязани мерки за решаване на проблема. През 2019 г. на площадката е изградена общообменна смукателна вентилационна система за работната среда с пречистване на обхванатите емисии през пречиствателно съоръжение – биофилтър. Поради документални проблеми и с предписание на РИОСВ – Русе новата вентилационна система с биофилтри е въведена в редовна експлоатация по ЗУТ през 2024 г.

Видно от посочена по-горе информация, е установено, че проблемът с наличието на миризми извън производствената площадка, е в резултат на изпускане на непречистени емисии от работната среда в халетата.

Другият основен проблем в гр. Русе е изпускането на миризми извън производствената площадка на „Оргахим Резинс“ ЕАД, за което се оплакват жителите на град Русе. Оплакванията се засилват в края на 2022 г. , когато градски колектор „Трети март“, в който се включват отпадъчните води от площадката на „Оргахим Резинс“ ЕАД, е превключен към градската пречиствателна станция на град Русе.

През 2023 г. и 2024 г. основното оплакване за наличието на миризми е в резултат на изпускане на отпадъчни води с химическо съдържание в градската канализационна мрежа от „Оргахим Резинс“ ЕАД. При извършени от експертите на РИОСВ – Русе контролни и извънредни проверки на площадката на дружеството са установени нарушения, свързани с изпускане на „процесни“ води в канализацията за охлаждащи води от цех „Смоли“. На оператора са дадени предписания за ограничаване изпускането на тези води в канализацията и предприемане на технически мерки за пречистването им.

В изпълнение на предписанията, дружеството, от м. октомври 2024 г. събира образуваните от синтеза на смоли процесни води, като същите ще бъдат третирани в нова инсталация за термично окисление. Инсталацията към момента се изгражда на площадката, като се очаква пускането и в редовна експлоатация. От м. октомври 2024 г. сигнали за наличие на химически миризми от канализацията на град Русе не са постъпвали.

В края на 2024 г. започват да постъпват сигнали от жители на града за разпространение на миризми в града, с посочване на източника им – „Оргахим Резинс“ ЕАД. Във връзка с тях, от експертите на РИОСВ-Русе са извършени множество извънредни проверки на дружеството, при които е установено, че в цех „Смоли“ се експлоатира общообменна смукателно-нагнетателна вентилация, комбинирана с аварийна смукателна вентилация. При работа на ръчен режим на смукателните вентилатори, отделените в цеха миризми се изхвърлят в атмосферния въздух непречистени и при разсейването си спрямо метеорологичните условия, се разпространяват до западните и централните жилищни квартали на града. На дружеството са дадени предписания за преустановяване използването на ръчния режим на смукателните вентилатори, като аварийната смукателна вентилация да работи на автоматичен режим. Допълнително, са дадени предписания на оператора да проектира и изгради нова автономна общообменна смукателна вентилация, която след пречистване да изпуска емисиите от работната среда на цеха. Към момента дружеството изпълнява дадените предписания, но паралелно с това е завело съдебен иск срещу тях. Административният съд в гр. Русе, с решение отмени дадените предписания поради това, че в заповедта за оправомощаване на служителите липсва текст, който да им дава права за издаване на предписания и в момента РИОСВ-Русе обжалва решението пред ВАС.

От информацията е видно, че проблемът с разпространението на миризми извън площадката на дружеството отново е свързан с непречистени емисии в производствената среда и тяхно периодично изпускане в атмосферата.

През 2024 г. на дежурния телефон на РИОСВ – Русе, на контактната форма, по ел. поща и на хартиен носител са постъпили 443 броя сигнали срещу дейността на „Оргахим Резинс“ ЕАД и 654 броя сигнали срещу дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД.

През 2025 г. са постъпили повече от 260 броя сигнали срещу дейността на „Оргахим Резинс“ ЕАД и повече от 150 броя сигнали срещу дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД.

Почти всички сигнали са постъпвали в часовия период между 19:00 ч. до 09:00 ч.

През 2024 г. експертите на РИОСВ – Русе са извършили 10 планови и 14 извънредни проверки на производствената дейност на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и 3 планови и 26 извънредни проверки на производствената дейност на „Оргахим Резинс“ ЕАД.

От началото на 2025 г. до настоящия момент са извършени: 10 планови и 10 извънредни проверки на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и 6 планови и 26 извънредни проверки на „Оргахим Резинс“ ЕАД.

За Община Русе основен проблем с КАВ е постигане на изискването средноденонощната норма на ФПЧ10 да не бъде превишавана повече от 35 денонощия в рамките на една календарна година. Най-голям брой превишения продължават да се отчитат през отоплителния сезон, когато се използват твърди горива за битово отопление. През 2025 г., по предварителни данни, в АИС „Възраждане“ са регистрирани 52 превишения на ПС на СДН за ФПЧ10.

II. Информация и анализ по отношение безопасни условия на труд:

II.1. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД

„Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД подлежи на ежегоден периодичен контрол от страна

на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА ГИТ), поради специфичната си рискова дейност, а именно – леене и преработка на метали (алуминиеви отливки). Към настоящия момент в дружеството полагат труд около 720 работници и служители.

Проверки на предприятието са извършвани както самостоятелно от инспектори на Дирекция „Инспекция по труда“ (Д ИТ) Русе, така и съвместно с други контролни органи: Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ), РЗИ, и др. По време на контрола е установено, че дружеството е изготвило оценка на риска на работните места, обхващаща всички аспекти на трудовата дейност в предприятието, включително оценка на риска за здравето и безопасността при наличие на опасни химични агенти и оценка на риска от комбинираното действие на няколко опасни химични агенти. В предприятието се провеждат обучения и инструктажи съгласно изискванията на нормативните документи. Работниците са осигурени с лични предпазни средства и работно облекло, които използват по време на работа. Разработени са инструкции и правила за безопасност и здраве при работа, които са сведени до знанието на работещите.

Съгласно изготвената оценка на риска от комбинираното въздействие на химични агенти в работната среда, е установено че всички стойности на проявление във въздуха на работната среда на различните химични вещества и смеси са по-ниски от определените гранични стойности за осемчасова експозиция.

Измерени са стойностите на въглероден оксид, диметилетиламин, свободен кристален силициев диоксид в респирабилна фракция прах, прах във въздуха на работна среда – инхалабилна фракция, масла – минерални нефтени, азотен диоксид, азотен монооксид, концентрация на химични агенти във въздуха на работна среда чрез линейно-колориметричен метод с индикаторни тръбички, фенол, формалдехид. Видно от представените протоколи всички измерени стойности са в допустимите норми.

Установено е, че работодателят е отчетел въздействието на опасни химични агенти – фенол и формалдехид по кожен път чрез изготвената оценка на риска. Съществуващите в работната среда експозиции на химични вещества са много под граничните нива.

За складиране на суровините, материалите и продуктите, които съдържат вредни вещества, работодателят е разработил подробни инструкции за работа. Тези суровини и материали се съхраняват в отделни складове с ограничен достъп на персонала.

В предприятието се поддържа досие на вентилационните системи. Съгласно сертификатите за контрол от извършени измервания на дебита на въздуха на смукателни и нагнетателни вентилационни инсталации, контролираните параметри съответстват на техническата спецификация на проектна документация, част „Отопление, вентилация и климатизация“.

На работещите в дружеството се провеждат периодични медицински прегледи, които включват рентгенографии на бял дроб и лабораторни изследвания за наличие на фенол в урина и формалдехид в кръвта. Според последния изготвен от службата по трудова медицина здравен анализ на резултатите от професионално – рисковия профилактичен медицински преглед, заболяемостта с временна нетрудоспособност в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е много

висока по степен, що се отнася до честотата на случаите, но в дружеството няма работещи с регистрирани професионални заболявания, а заболяванията с временна нетрудоспособност нямат връзка с условията на труд.

От 2019 г. до настоящия момент, в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД са извършени 22 (двадесет и две) проверки за спазване на трудовото законодателство. При нито една от тях, в предоставените от фирмата протоколи с резултати от извършени измервания от акредитирани лаборатории, не е посочено превишаване на допустимите концентрации на химични вещества и препарати на работните места. Предписанията, които са давани на предприятието при извършване на проверките се отнасят основно до поставяне на знаци за безопасност (висока температура), затваряне и заключване на електрическите табла, освобождаване на пътните маршрути от палети с готова продукция, маркиране на пътните маршрути в предприятието и др.

Във връзка със сигналите, свързани с наличието на миризми в урбанизираните и жилищни територии на град Русе, през 2019 г., по заповед на Областния управител на Област Русе, е сформирана комисия от регионалните контролни органи на РЗИ Русе, РИОСВ Русе и Дирекция „Инспекция по труда“ Русе. Извършени са проверки на предприятия, които са потенциални източници на миризми във въздуха в гр. Русе (в т.ч. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД), като са направени контролни измервания (от РЗИ) на концентрацията на химични агенти във въздуха на работната среда – алуминий (метален прах), алуминий (аерозоли), въглероден диоксид, въглероден оксид, фенол, формалдехид и серен диоксид.

От направените измервания не е установено превишаване на граничните стойности, определени в Наредба № 13 от 30 декември 2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа.

При проверка на дружеството през м. септември 2020 г., е приложена принудителна административна мярка „задължително предписание“ към работодателя да приложи актът, удостоверяващ въвеждането на строежа в експлоатация, към досието на обект: „Вентилационна система и биофилтри в УПИ III-92 пп, Източна промишлена зона по плана на гр. Русе“ (съгласно Разрешение за строеж №56/30.01.2019 г., издадено от главния архитект на Община Русе, влязло в сила на 15.02.2019 г.). Това предписание не е изпълнено, поради което през м. януари 2021 г. на дружеството е потърсена административно наказателна отговорност. Към настоящия момент е установено, че „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД има издадено от Дирекция за национален и строителен контрол „Разрешение за ползване“, с което строежът „Вентилационна система и биофилтри“ е въведен в експлоатация през м. април 2024 г.

При влизане в сила на Наредба № РД-06-4 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при леене на метали и метални сплави, контролните органи на Изпълнителна Агенция „Главна инспекция по труда“ са започнали да осъществяват контрол относно спазването ѝ (съгласно §3, т. 1 от Наредбата, министърът на труда и социалната политика дава указания по прилагане на раздел I. Общи изисквания, а по раздели от II до X, указания дава министъра на икономиката).

През м. ноември 2021 г. инспектори по труда, съвместно с представители на РИОСВ –

Русе, установяват нарушение по Наредба № РД-06-4 а именно, че съхранението на готови сърца, изработени по технология „студена кутия“, и неизползвания пясък за производството им в хале № 3 на предприятието не е устроено в специални затворени помещения или камери, оборудвани с необходимите обезопасяващи устройства и инсталации, въпреки че при производството на сърцата се използват свързващи компоненти със съдържание на фенол и формалдеhid, които са токсични. В зоната на съхранение на готови сърца има разположени в близост до пода въздуховоди на използваната в предприятието „Вентилационна система и биофилтри“. Поради това на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е дадено задължително предписание да устрои съхранението на готови сърца, изработени по технология „студена кутия“ и неизползвания пясък за производството им в хале № 3 в специални затворени помещения или камери, оборудвани с необходимите обезопасяващи устройства и инсталации. Предписанието е обжалвано от работодателя чрез Дирекция „Инспекция по труда“ Русе пред Административен съд София – град. В свое решение Административен съд София-град, отменя предписанието. Подадена е касационна жалба до Върховен административен съд, но същият оставя в сила решението на Административен съд София-град.

През м. ноември 2024 г. при извършване на проверка е констатирано, че работното оборудване – сърцарна машина FA 2, разположена в Хале 1 на предприятието не отговаря на изискванията за безопасност и опазване на здравето при работа. В следствие на възникнал пожар, част от управлението на машината е изгоряло. Поради това, на основание чл. 404, ал. 1, т. 3 от Кодекса на труда, работното оборудване – сърцарна машина FA 2 е спряна с Акт за спиране.

През м. март 2025 г. от Дирекция „Инспекция по труда“ Русе (Д ИТ Русе) е извършена проверка на дружеството, при която от страна на оператора са предоставени протоколи от измервания от акредитирани лаборатории, в които не са констатирани превишения на допустимите норми на химични вещества и смеси в работна среда.

На 25.06.2025 г. е приключена проверка на дружеството, при която участие са взели и контролни органи на РИОСВ – Русе. При обхода по работни места е констатирано, че съхранението на готови сърца в хале № 1, хале № 2 и хале № 3 на предприятието не е устроено в специални затворени помещения или камери, оборудвани с необходимите обезопасяващи устройства и инсталации, въпреки че при производството на сърцата се използват компоненти (SIGMATURE 31C25RP1, KATALYSATOR GH3), които са токсични, съгласно представената оценка на риска за здравето и безопасността на работещите с опасни химични агенти, в нарушение на чл. 5, ал. 7 от Наредба № РД-06-4 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при леене на метали и метални сплави (ДВ, бр.23/19.03.2021г.). За констатираните нарушения, спрямо „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД са приложени три принудителни административни мерки „задължителни предписания“, а именно - работодателят да устрои съхранението на готови сърца, разположени в хале № 1, хале № 2 и хале № 3 на предприятието, в специални затворени помещения или камери, оборудвани с необходимите обезопасяващи устройства и инсталации. Тези предписания се обжалват от предприятието пред Административен съд – София.

Последната проверка към настоящия момент на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е приключена на 28.08.2025 г. Тя е извършена във връзка с постъпил сигнал за високи температури в работните помещения. При проверката са извършени контролни измервания на фактора на работната среда „микроклимат“. При обход по работни места е констатирано, че работодателят „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД, във връзка с високите температури в производствените халета на дружеството, е осигурил на работещите достатъчно количество питейна вода и напитки, климатизирани помещения за почивки и за възстановяване на топлинния баланс на организма на работещите във всяко едно от трите халета на предприятието (при огледа се констатира, че температурата в климатизираните помещения е 21°C), климатизирана столова и вентилатори на работните места. При проверката е представена Заповед №8/А/17.05.2024 г., с която се нарежда на работещите, при температура над 33°C, да се спира процеса на леене на всички производствени линии, и работниците да използват осигурените климатизирани помещения за възстановяване на топлинния баланс. Представена е и Заповед №57/19.05.2025 г., с която се нарежда да се поставят преносими адиабатни охладители според производственото натоварване и работните позиции. Със същата Заповед се въвеждат и допълнителни физиологични почивки по време на работа.

От извършените контролни измервания на фактора на работната среда „микроклимат“ е констатирано, че през работното време температурата на работните места в Хале №1, Хале №2 и Хале №3, е над допустимата гранична стойност /измерени и отразени в отделен протокол са четири работни места, в които температурата не съответства на изискванията на Наредба № РД-07-3 от 18.07.2014г. за минималните изисквания за микроклимата на работните места (ДВ, бр.63/2014г.). В тази връзка спрямо работодателя „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е приложена принудителна административна мярка „задължително предписание“, да осигури през работното време температура на работните места, отговаряща на установените норми в Наредба № РД-07-3 от 18.07.2014г.

Всички проверки на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД се извършват първо по работни места и след това по документи. Неизменна част от този контрол е установяването на съответствието на работната среда, трудовия процес, използваната технология и работното оборудване с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд, чрез подходите, методите и формите за извършване на оценката на риска от работодателя. Съгласно действащото законодателство в областта на здравословни и безопасни условия на труд оценката на риска трябва да обхваща всички аспекти на трудовата дейност в предприятието, като необходимите измервания се извършват съгласно изискванията на съответните нормативни актове и с периодичността, определена от работодателя за оценката на риска. Тези измервания се извършват от звена и специалисти на работодателя и/или от лаборатории, акредитирани от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" (ИА БСА). Документите за установяване на съответствието с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд, вкл. резултатите от проведените измервания, се включват в документацията по оценката на риска.

До 30.12.2022 г., „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД се е обслужвало от служба по

трудова медицина „АБ Консулт“ ЕООД. След това дружеството се обслужва от служба по трудова медицина „ЛОТ - Консулт“ ЕООД. Тези служби ежегодно изготвят анализи на заболяемостта в предприятието. Съгласно заключенията в тези анализи, регистрираните заболявания нямат връзка с условията на труд в предприятието.

Необходимите измервания на концентрацията на химични агенти във въздуха на работната среда се извършват от „Мобил Лаб“ ООД, гр. Русе – акредитиран орган за контрол със сертификат за акредитация рег.№ 152 ОКА/20.05.2021г., издаден от ИА БСА.

II.2. „Оргахим Резинс“ ЕАД

„Оргахим Резинс“ ЕАД е предприятие за производство на смоли, дисперсии и лакове, разположено в Западната промишлена зона на гр. Русе, което подлежи на ежегоден периодичен контрол от Д ИТ Русе. При проверките на дружеството е установено, че работодателят е изготвил оценка на риска за здравето и безопасността при наличие на опасни химични агенти и оценка на риска от комбинираното действие на няколко опасни химични агенти. От представените при проверката протоколи от измервания и сертификати за контрол, всички стойности на проявление във въздуха на работната среда на различните химични вещества и смеси са по-ниски от определените гранични стойности. Измерени са стойностите на толуен, ацетон и стирен. Експозицията на всички работещи в производствените цехове е под определените гранични стойности. Измерени са стойностите на концентрация на прах във въздуха на работната среда – инхалабилна фракция, които също съответстват на изискванията.

Представено е досие на вентилационната система в предприятието и сертификати за контрол от извършени измервания на дебита на въздуха на смукателната и нагнетателна вентилационна инсталация. От представения Сертификат за контрол от „Оргахим Резинс“ ЕАД е констатирано, че дебитът на въздуха на смукателната и нагнетателната система за вентилация съответства на изискванията. Нагнетателната вентилация е изградена по тавана на всяка кота. Състои се от двойно смучещи вентилатори тип СМВ и противопожарни клапи с електрозадвижка. На всеки етаж са монтирани по два броя нагнетателни въздуховоди с вентилатори. Напорът на вентилаторите е подбран така, че да е възможно обдухването на големи обеми с по-дълга въздушна струя. Смукателната вентилация е изградена от осеви вентилатори тип НСВТ, като разположението им е съгласно проект за всяка кота. Изградена е и локалната смукателна вентилация, предназначена за улавяне на прах при зареждане на твърди суровини в бункерите. Състои се от прахови филтри и въздуховоди, предназначени за отделяне на праха от запрашения въздух в инсталацията. В работните помещения на всяка кота съществува и аварийна смукателна инсталация която се включва автоматично при подаден сигнал от газ-детекция. Газ-детекторите са монтирани в производствената част на цеха. Спирането ѝ става ръчно, след отпадане на сигнала от газ-детектора.

Според изготвения от службата по трудова медицина здравен анализ на резултатите от професионално – рисковия профилактичен медицински преглед на персонала през 2023 г.: „При направените насочени професионално-рискови прегледи на персонала на „Оргахим Резинс“ ЕАД не са установени данни за професионални заболявания. Намерените отклонения не са противопоказания за изпълняваната работа.“. Представен е и доклад за резултатите от

професионално – рисковия профилактичен медицински преглед и изследвания на персонала през м. ноември 2024 г. В същият като заключение е отразено:

„Най-голяма е заболяемостта във възрастовата група от 50 год. до над 60 год. вследствие на дегенеративни промени на гръбначните прешлени. Във възрастовата група от 30 год. до 50 год. заболяемостта се дължи предимно на увреждания на междупрешлените дискове. На работниците с обострено заболяване е назначена амбулаторна терапия, а на останалите са дадени разяснения за начина на провеждане на необходимите допълнителни изследвания и хигиенно-диетичен режим.“. „Анализът от аудиометриите се определят от принципите и критериите на медицинската експертиза, според „Министерство на труда и социалната политика, „Наредба за медицинската експертиза“ приета с Постановление на МС от 2017г.“.

През м. май 2025 г. в „Оргахим Резинс“ ЕАД е извършена проверка на дружеството, включваща проверка по работни места и проверка по документи на предприятието. От проверката по работни места и представен констативен протокол на РИОСВ – Русе от 28.03.2025 г. е установено, че ключа за пускане и спиране на вентилацията е пломбиран на всички коти на работните помещения. На засегнатите работни места полагат труд общо около 20 работника. Вследствие на това пломбиране от страна на РИОСВ – Русе, към момента на проверката в предприятието няма действаща вентилация в производството. Поради тази причина извършената оценка на риска (включваща направените измервания на факторите на работната среда) вече не е актуална (тъй като оценката на риска е направена при работеща вентилация) и контролните органи на Д ИТ Русе дават задължително предписание за преразглеждане на оценката на риска за работните процеси, помещенията и организацията на труда, след настъпилите промени (спиране на принудителната вентилация в работните помещения). На основание чл. 404, ал. 1, т. 6 от Кодекса на труда, Дирекция „Инспекция по труда“ – Русе е дала предписание за въвеждане на специален режим за безопасна работа в предприятието, тъй като след пломбиране на вентилацията няма актуални данни за стойностите на факторите на работната среда, което създава непосредствена опасност за здравето на работещите.

В периода от 07 до 10.07.2025 г. Д ИТ Русе, съвместно с контролните органи на РИОСВ – Русе и Община Русе, е извършила проверка на „Оргахим Резинс“ ЕАД. Проверките по работни места са обхванали различни времеви диапазони от денонощието. Установено е, че работодателят е изпълнил дадените от Д ИТ – Русе предписания – въведен е специален режим за безопасна работа в предприятието. Също така са извършени нови измервания на факторите на работната среда (химични агенти в работна среда). От представения Сертификат и протоколи към него е видно, че концентрация на химични агенти във въздуха на работна среда (стирен, терпентин, толуен, о-ксилен и ацетон) и концентрация на прах във въздуха на работната среда – инхалабилна фракция не превишава допустимите стойности. Работодателят е разработил и утвърдил организационни и технически мерки за ограничаване на риска в цех „смоли“ на „Оргахим Резинс“ ЕАД при спряна смукателна вентилация.

В хода на проверката са констатирани и други нарушения, които нямат отношение по въпроса с емисиите на вредни вещества в работната и околната среда, за отстраняването на

които Д ИТ Русе е приложила предвидените от закона принудителни административни мерки.

III. Оценката на здравния риск, свързана с качеството на атмосферния въздух на територията на гр. Русе. Резултати от проведеното, по документи, епидемиологично проучване за установяване на зависимост между замърсяването на околната среда и здравето състояние на населението в гр. Русе.

За оценка от здравни позиции се представиха следните документи:

1. Информация от РИОСВ – Русе за дадените предписания към „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД, „Оргакхим Резинс“ ЕАД и тяхното изпълнение в периода 2023 г. - 2025 г.;

2. Химична и метеорологична експертиза от Метеорологична обсерватория – Русе към НИМХ – филиал Варна;

3. Предварително проучване и проектиране на пункт/система за непрекъснат емисионен мониторинг на специфични органични замърсители, характерни за производствената дейност – изготвен от консултантска фирма INNO-CON Inovation & Consulting Ltd., Германия, по поръчка на „Монтюпе“ ЕООД, гр. Русе, 2017г.;

3. Обследване от 2017 г. , с допълнение 2024 г., на съоръжения и процеси, от където е възможно да се отделят (организирано или неорганизирано) интензивно миришещи вещества – изготвено от INNO-CON GmbH, по поръчка на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД;

4. Становище на експертна група от оглед на производствен процес на леярна, изготвено от експерти на РИОСВ – Русе;

5. Данни от измерванията на пункта за собствен мониторинг на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за 2023 г. и 2024 г.;

6. Информационни листове за безопасност на използвани реагенти, представени от „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД;

7. Информация по процедура във връзка с Приложение № 6 към Наредбата за условията и реда за извършване на ОВОС на „Линамар Лайт металс Русе“ ЕООД, предоставена от ИАОС, включваща: Доклад за базово състояние на елементите на околната среда; Прилагане на най-добри налични техники; Планирани промени на инсталацията на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и промени в условията на Комплексно разрешително № 105-Н2-ИО-АО/2019 г.; Протоколи за извършени собствени измервания на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от неподвижни източници; Комплексно разрешително на „Монтюпе“ ЕООД, площадка гр. Русе № 105-Н2/2019 г.; Решение № 105-Н2-ИО-А1/2022 г. на ИАОС за актуализиране на Комплексното разрешително на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД; Техническа оценка за обосновка на приложимите условия в Комплексното разрешително; Други документи с технически характер по отношение условията за експлоатация на Дружеството;

8. Резултати от измервания на КАВ от общинска АИС „Петър Берон“;

9. Технически документи, предоставени от „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД, касаещи експлоатационните характеристики на предприятието;

10. Анализи на заболяемост с временна неработоспособност (ЗВН) на работещите в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за 2019, 2020 и 2021 г. ;

12. Анализи на здравното състояние на работещите в „Линамар Лайт Металс Русе“ за 2022, 2023 и 2025 г., включващи данни от профилактични прегледи и анализ на ЗВН;

13. Анализ на резултатите от професионално-рисковите профилактични медицински прегледи на работниците и служителите в Оргахим Резинс ЕАД, гр. Русе, проведени през 2023 г.;

14. Данни от профилактични прегледи за „Оргахим“ АД Русе за 2022 и 2023 г.;

15. Информация от Изпълнителна агенция Главна инспекция по труда (ИА ГИТ) за извършените проверки в двете предприятия „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за периода 2019 – 2024 г. и „Оргахим Резинс“ ЕАД Русе.

Експертният преглед на наличните документи установи тяхната силна разнородност по източник, съдържание и предназначение. Поради това, здравната интерпретация в настоящото изложение е представена в седем раздела, касаещи различни аспекти с качеството на атмосферния въздух в гр. Русе и на условията на работния процес в двете предприятия на територията на града, срещу които населението е подало най-голям брой жалби за отделяне на неприятни миризми в околната среда – „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и „Оргахим Резинс“ ЕАД.

III.1. ДАННИ ЗА КАЧЕСТВО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ГРАД РУСЕ

Резултати от мониторинг на основни замърсители в атмосферния въздух на град Русе:

Представени са данни от измервания на качеството на атмосферния въздух (КАВ) от стационарна автоматична измервателна станция (АИС) „Възраждане“ и мобилна автоматична станция (МАС).

АИС „Възраждане“ е част от Националната автоматизирана система за мониторинг на КАВ, като се регистрира съдържанието на основните атмосферни замърсители: азотни оксиди, серен диоксид, въглероден оксид, озон, бензен, ФПЧ₁₀ и ФПЧ_{2.5}. С изключение на епизодични превишения на средноденонощната норма на ФПЧ₁₀, основно през зимния сезон, нивата на тези замърсители остават ниски, с изключение на 2022 г., и в рамките на нормите през последните години (2021, 2023 и 2024 г.). Следва да се отбележи, че съгласно извършен анализ от община Русе в Програма за качеството на атмосферния въздух на Община Русе за периода 2021-2025 г. показва, че над половината (61%) от общите емисии на ФПЧ₁₀ в гр. Русе, се дължат на битовото отопление, въпреки че това е сезонен източник и действа само през отоплителния сезон. Втори по значимост дял (19%) в общите емисии на ФПЧ₁₀, формират емисиите от ресуспендиране на отложен прах по улици и свободни площи. Емисиите (организиран и неорганизиран) от промишлеността представляват 14% от общите емисии. На четвърто място са емисиите от автомобилите – ДВГ, спирачки, гуми и износване на асфалта с общо около 6%.

Резултати от измервания с МАС на Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС):

В периода 2022 – 2024 г. МАС на ИАОС е извършила поредица от измервания на КАВ в гр. Русе, двора на ОУ „Ангел Кънчев“. Включените показатели са основните атмосферни замърсители, допълнени с толуен и ксилен. Съгласно предоставените данни не са установени

превишения на нормите за КАВ.

Резултати от измервания на КАВ от общинска АИС „Петър Берон“:

Автоматичната измервателна станция функционира от 2021 г. с измервани показатели бензен, толуен, етилбензен, m- и p-ксилен, o-ксилен, фенол, o-крезол, p-крезол, нафтаден. Приложените резултати за 2023 г. и 2024 г. също не показват превишения на средноденоношните норми на проследяваните органични замърсители.

На основание данните от наличните към момента измервателни станции за КАВ е възможно да се обобщи, че установените концентрации на горепосочените замърсители в атмосферния въздух на гр. Русе, с изключение на ФПЧ10, са в рамките на допустимите норми за КАВ.

За Община Русе основен проблем с КАВ е постигане на изискваното средноденоношната норма на ФПЧ10 да не бъде превишавана повече от 35 деноноция в рамките на една календарна година. Най-голям брой превишения продължават да се отчитат през отоплителния сезон, когато се използват твърди горива за битово отопление. През 2025 г., по предварителни данни, в АИС „Възраждане“ са регистрирани 52 превишения на ПС на СДН за ФПЧ10.

Съгласно предоставената съдебна експертиза „може да се твърди, че съществува връзка между фините прахови частици и миризмите, защото се съдържат в обща дисперсионна система и се разпространяват заедно. Попадайки в атмосферата, фините прахови частици в присъствие на влага, в зависимост от големината си, формата, физичните свойства, химичния си състав, електромагнитния си потенциал, мобилността и др. свои особености, адсорбират на повърхността си химически субстанции (органични съединения, метали, и др.,) и могат да задържат и/или променят миризмите от емисиите т.е. са своеобразни носители на химични вещества (могат да се породят и химични реакции, водещи до вторично замърсяване), микроорганизми и др.“.

III. 2. ДАННИ ОТ ПУНКТ ЗА НЕПРЕКЪСНАТ МОНИТОРИНГ НА ЗАМЪРСИТЕЛИ В АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ, СОБСТВЕНОСТ НА “ЛИНАМАР ЛАЙТ МЕТАЛС” ЕООД, РАЗПОЛОЖЕН НА ПРОИЗВОДСТВЕНАТА ПЛОЩАДКА НА ДРУЖЕСТВОТО.

Пунктът за собствен мониторинг на “Линамар Лайт Металс” ЕООД проследява в непрекъснати 30 минутни интервали концентрацията в атмосферния въздух на следните органични вещества, специфични за производствената дейност на дружеството: бензен, толуен, o-крезол, p-крезол, ксилен, фенол, нафтаден.

Наредба №14 за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места (ДВ бр. 88/1997г., посл. изм. ДВ бр. 42/2007г.) определя следните пределно допустимите концентрации (ПДК) за горепосочените замърсители в атмосферния въздух (Таблица 1):

Таблица 1. Пределно допустими концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на

населените места

Вредни вещества (замърсители)	Средноденонощна ПДК		Максимално еднократна ПДК	
	mg/m ³	µg/m ³	mg/m ³	µg/m ³
фенол	0.01	10	0.02*	20*
толуол (толуен)	0,25	250	0.5*	500*
ксилол (ксилен)	0.1	100	0.2*	200*
нафталин (нафтален)	0.003	3	0.003	3
трикрезол (смес от орта , мета и пара изомери)	0.005	5	0.005	5

* Тази концентрация се отнася за 60-минутна краткосрочна експозиция; всички останали максимално еднократни концентрации се отнасят за 30-минутна краткосрочна експозиция.

Бензенът е нормиран в Наредба № 12 за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (ДВ бр. 58/2010г., посл. изм. и доп. ДВ бр. 79/2019г.) със средногодишна норма за опазване на човешкото здраве - 5 µg/m³.

За целите на настоящата работна група са представени данни от измерванията от собствения мониторинг на “Линамар Лайт Металс” ЕООД през 2023 г. и 2024 г., общо 34 193 бр. 30 минутни проби от атмосферен въздух. Анализът на данните установи, че в ограничени времеви периоди два от измерваните показатели превишават нормите за КАВ. Това са нафтален и крезол (орто- и пара- крезол). Данните са представени в Таблица 2 и Таблица 3.

Таблица 2. Брой проби атмосферен въздух за периода 2023 – 2024 г., превишаващи нормата за КАВ по показател нафтален.

Показател	Общ брой 30 минутни проби	Проби, превишаващи националната норма (3 µg/m ³)		Проби, превишаващи препоръчителна норма на СЗО (10 µg/m ³)	
		брой	дял	брой	дял
Нафтален	34 193	1108	3,2 %	3	0,009 %

Таблица 3. Брой проби атмосферен въздух за периода 2023 – 2024 г., превишаващи нормата за КАВ по показател крезол.

Показател	Общ брой 30 минутни проби	Проби, превишаващи националната норма за крезол (5 µg/m ³)	
		брой	дял
о-крезол + р-крезол	34 193	3176	9,3 %

Горепосочените данни доказват, че от мониторираните показатели, **приоритетни**

замърсители от здравни позиции са нафтаден и крезол.

Въпреки, че данните са от измервателна станция, разположена на промишлена територия, внимание следва да се обърне на значителния дял (9,3 %) на 30-минутни проби с наднормено съдържание на орто- и пара- крезол спрямо максимално еднократната ПДК за населени места ($5 \mu\text{g}/\text{m}^3$). През 2023 г. тази ПДК е превишена 1418 пъти, а през 2024 г. – 1758 пъти. Това определя крезолите като основен риск за олфакторно (обонятелно, отнасящ се до обонянието) въздействие в района, предвид специфичната им миризма, с долен праг на мирис според научната литература между $0,4 - 1,3 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Чрез статистически програмен продукт SPSS се изготви анализ на корелационните зависимости между нафтаден, орто- и пара- крезол по отношение на наличието на паралел в динамиката на техните концентрации, измерени от станцията за собствен мониторинг на “Линамар Лайт Металс” ЕООД. С оглед повишаване на достоверността на получените резултати се приложиха параметричен тест на Пирсън и непараметричен тест на Спирман, като и при двата анализа се установи статистически значима, умерена до силна корелационна зависимост между концентрациите на нафтаден и пара крезол (Таблица 4 и Таблица 5).

Този резултат свидетелства, че източникът и технологичния процес, от които се отделят нафтаден и пара крезол е един и същ и за двата замърсителя, а предвид местоположението на измервателната станция и отсъствието на други околни промишлени обекти в непосредствена близост, очевидно е, че емисионният източник представлява технологичен етап/и от производството на “Линамар Лайт Металс” ЕООД.

Таблица 4. Корелационни зависимости по Пирсън между концентрациите на нафтаден, орто- и пара- крезол.

Корелационен коефициент на Пирсън		НАФТАЛЕН	О-КРЕЗОЛ	Р-КРЕЗОЛ
НАФТАЛЕН	Коефициент на корелация	1	- 0,007	0,513
	Статистическа значимост		0,198	0,000
	Брой на пробите	34193	34193	34193
О-КРЕЗОЛ	Коефициент на корелация	-0,007	1	-0,021
	Статистическа значимост	0,198		0,000
	Брой на пробите	34193	34193	34193
Р-КРЕЗОЛ	Коефициент на корелация	0,513	-0,021	1
	Статистическа значимост	0,000	0,000	
	Брой на пробите	34193	34193	34193

Таблица 5. Корелационни зависимости по Спирман между концентрациите на нафтаден, орто-

и пара- крезол.

Корелационен коефициент на Спирман		НАФТАЛЕН	О-КРЕЗОЛ	Р-КРЕЗОЛ
НАФТАЛЕН	Коефициент на корелация	1,000	-0,160	0,452
	Статистическа значимост		0,000	0,000
	Брой на пробите	34193	34193	34193
О-КРЕЗОЛ	Коефициент на корелация	-0,160	1,000	-0,014
	Статистическа значимост	0,000		0,009
	Брой на пробите	34193	34193	34193
Р-КРЕЗОЛ	Коефициент на корелация	0,452	-0,014	1,000
	Статистическа значимост	0,000	0,009	
	Брой на пробите	34193	34193	34193

III.3. ХИМИЧНИ ВЕЩЕСТВА, КОИТО Е ВЪЗМОЖНО ДА СЕ ОТДЕЛЯТ В АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ ОТ ПРОИЗВОДСТВОТА НА „ЛИНАМАР ЛАЙТ МЕТАЛС РУСЕ“ ЕООД И „ОРГАХИМ РЕЗИНС“ ЕАД И ТОКСИКОЛОГИЧНАТА ИМ ХАРАКТЕРИСТИКА

Видно от предоставената информация производството на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД включва технологичен етап на леене на алуминий в пясъчни сърца, слепени с фенол-формалдехидна смола. Съгласно предоставената съдебна експертиза и цитираната в нея научна информация, този високотемпературен процес предизвиква пиролиза на фенол-формалдехидната смола, като се образуват следните летливи органични съединения: въглероден диоксид, въглероден оксид, бензен, толуен, орто-ксилен, пара-ксилен, меситилен, фенол, орто-крезол, пара-крезол, 2, 6-диметил фенол, 2, 4-диметил фенол, нафтаден, 2, 4, 6-триметилфенол, 2- метилнафтаден, дифенилметан, 3-метилбифенол, ксантен, 1, 2-диметил нафто (2,1-b] фуран, антрацен, метанон, формалдехид, диметил 1-9Н-ксантен, и триметил 1-9Н-ксантен. Заключението на експертите, изготвили съдебната експертиза е, че „няма конкретно съединение, което да определи миризмата, а по- скоро от образуваният се „коктейл“ от летливи органични съединения и дим се усеща специфична миризма, която хората припознават като „бакелит“, която свързват с миризма на изгорял кабел, уплътнение на печка, нагрети спирачки и др“.

Проследяването на концентрацията на всяко едно от тези съединения и евентуалните им химични трансформации във въздушната среда е аналитично трудно, а за много от тях е технически невъзможно при настоящите инструментални наличности. Въпреки това, поради тяхното образуване в среда на безкислородно термично разлагане на фенол-формалдехидната смола, следва да се има предвид, че химичният им строеж е относително близък, като преобладаващо е съдържанието на монофункционални феноли (фенол, крезол, нафтоли) и

бифункционални феноли (нафтаден, антрацен), които се проследяват от станцията за мониторинг на Линамар и от общинска АИС „Петър Берон“.

Значително по-неясно е съдържанието на атмосферни замърсители в емисиите от „Оргахим Резинс“ ЕАД. Съгласно Комплексното разрешително, „Оргахим Резинс“ ЕАД работи със значителен брой суровини, реагенти и крайни продукти, които могат да са атмосферен замърсител и източник на миризми. Дружеството е производител на синтетични смоли и поливинил ацетатни дисперсии - акрилатни смоли; наситени и ненаситени полиестерни смоли; алкидни смоли и др. Наситените и ненаситените полиестерни смоли се разтварят предимно в ароматни въгледороди, като например толуол и ксилол, стирен, както и в кетони, като ацетон и метилетил кетон (МЕК), терпентин, бутилацетат, метилметакрилат, фталов анхидрид и много други вещества. Тези въгледороди, освен различен праг за усещане на миризма, имат и различни токсични, дразнещи и други вредни ефекти. До момента, от „Оргахим Резинс“ ЕАД е представено единствено провеждането на олфактометрично проучване и дисперсно моделиране на разпространението на замърсители, но е отразено единствено усещането за миризми, без да се докладват конкретните химични вещества, възможни причинители на миризмите. За изпитването е използван международен стандарт (EN 13725 Stationary source emissions - Determination of odour concentration by dynamic olfactometry and odour emission rate). Същият е валиден и приет като БДС EN 13725:2022 - Емисии от стационарни източници. Определяне на концентрацията на мириза чрез динамична олфактометрия и степента на излъчване на мириза. **От здравни позиции, съществен недостатък е отсъствието на данни по отношение на :**

- кои са най-вероятните химични вещества, емитирани в атмосферния въздух от „Оргахим Резинс“ ЕАД и са носители на миризми;
- каква е тяхната концентрация в работните помещения, на открито на територията на предприятието и в най-близките жилищни зони на гр. Русе;
- кои технологични възли и производствени етапи са най-вероятния източник на миризми.

Без тази информация, не е възможно да се оценят и другите рискове за човешкото здраве, които също са пряко свързани с експозицията на миришещи химични вещества. Отделно, без отговор на горепосочените въпроси не е възможна целенасочена превенция от страна на „Оргахим Резинс“ ЕАД за ограничаване разпространението на миризми.

Смуцаващи от здравни позиции са представените експертни данни от дисперсионното моделиране на гръцката фирма Envirometrics С.А., които свидетелстват, че „Оргахим Резинс“ ЕАД отделя миризми от производствения процес, които се усещат от човешкото обоняние **на 900 м.** извън производствената площадка. Такова разпространение на миризмите е нарушение на настоящото Комплексно разрешително на Дружеството по Условие 9.4.1. „Притежателят на настоящото разрешително да извършва всички дейности на площадката по начин, ограничаващ разпространението на миризми извън границите на производствената площадка“.

Предвид горното считаме за необходимо следното:

От РИОСВ – Русе да се предприемат превантивни действия предвид резултатите от

дисперсионното моделиране на гръцката фирма Envirometrics С.А, включително и предприемане на законово определените мерки, предвидени в екологичното законодателство.

Към момента от компетентния орган РИОСВ Русе е дадено предписание на „Оргахим Резинс“ ЕАД за проектиране и изграждане на автономна (независима от аварийната вентилация) смукателна вентилация в цех „Смоли“, работеща на автоматичен режим. Тя следва да обхване неорганизираните емисии на вредни вещества от всички производствени етажи (коти) в цеха и осигури изпускането им в атмосферата организирано (през изпускащо устройство), след пречистването им в обезмирисителна инсталация. Към настоящия момент предписанието се обжалва от дружеството.

С цел добиване на по-голяма яснота относно възможностите за оказване на вредно въздействие върху човешкия организъм като приложение към настоящия доклад представяме кратка токсикологична характеристика на горепосочените химични вещества (Приложение № 1).

III. 4. ОСНОВНИ ОПЛАКВАНИЯ ОТ НАСЕЛЕНИЕТО НА ГР. РУСЕ, СВЪРЗАНИ С ЕКСПОЗИЦИЯ НА МИРИЗМИ

Оплакванията на населението на гр. Русе, свързани с миризми в жилищни зони и територии са значителен брой. По данни на компетентния орган през 2023 г. на дежурния телефон на РИОСВ-Русе, на контактната форма, по e-mail и на хартиен носител са постъпили 186 броя сигнали от населението срещу дейността на „Оргахим Резинс“ ЕАД и 213 броя сигнали срещу дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД. През 2024 г. на дежурния телефон на РИОСВ-Русе, на контактната форма, по e-mail и на хартиен носител са постъпили 443 броя сигнали срещу дейността на „Оргахим Резинс“ ЕАД и 654 броя сигнали срещу дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД. От началото на 2025 г. до ноември 2025 г. са постъпили: 264 броя сигнали срещу дейността на „Оргахим Резинс“ ЕАД и 152 броя сигнали срещу дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД. Почти всички сигнали са постъпвали в часовия период между 19:00 ч. до 09:00 ч.

Населението отчетливо разпознава и разграничава миризмите, отделяни от „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и от „Оргахим Резинс“ ЕАД. Миризмите от „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД най-често са описвани като „миризма на изгорял бакелит“, а миризмите от „Оргахим Резинс“ ЕАД - като „миризма на химикали“. Към настоящия момент, контролните органи установяват наличие на миризми по органолептичен път, при което не може да се конкретизират химичните съединения, причиняващи миризмите на територията на гр. Русе.

От здравни позиции считаме, че за настоящия казус в гр. Русе, въздействието на миризмите и на химичните вещества, които са причинителите на тези миризми, следва да се разглежда в два аспекта:

Самостоятелно въздействие на миризмите върху човешкото здраве, без интерпретация на други здравни ефекти на химичните вещества, които са носители на миризмата.

Недопускането на разпространение на миризми от промишлени източници е важно от

здравни позиции. Добре известно е, че експозицията на емисии с неприятни миризми, независимо от техния произход и свойства на химичните вещества – носители на миризмата, сама по себе си е предпоставка за повишаване на здравния риск, като е с потенциал да компрометира физическото и психичното здраве, да наруши социалната комуникация, както и качеството на живот на хората, работещи или живеещи в близост до източници на такива емисии.

Дори и в случаите когато експонираните на неприятен мирис лица не посочват наличие на конкретни здравни проблеми, те съобщават, че ограничават обичайните си ежедневни дейности като: отварянето на прозорци за проветряване, времето за работа в градината/двора, отлагат или редуцират времето за разходки, ограничават спортните занимания на открито, отлагат срещи с приятели. Научни изследвания съобщават за нарушен сън, внезапно събуждане или безсъние вследствие появата на миризма, промени в ритъма и дълбочината на дишане, т.е. периодичната или перманентна експозиция нарушава социалното и лично пространство на експонираните лица – нарушава качеството им на живот в райони с източници на емисии с неприятен мирис. В тази връзка, емисиите с неприятен мирис ограничават дейности, които е доказано, че намаляват стреса и подобряват здравето (физическа активност, социални контакти, пълноценен сън). Самото наличие на миризма, дори да е слабо осезаемо, може да провокира стрес и безпокойство поради предположение за потенциално токсично въздействие.

Предвид горепосоченото може да се обобщи, че установената според разгледаните документи системна експозиция на населението на гр. Русе с миризми от индустриални източници, представлява отрицателно въздействие върху човешкото здраве, от което следва следната препоръка:

Компетентните контролни органи, в лицето на РИОСВ – Русе и Д ИТ, следва да предприемат всички законово определени мерки, за привеждането на дейността на инсталацията в съответствие с изискванията на законодателството в областта на околната среда и на работната среда.

Въздействие чрез други здравни ефекти на химичните вещества, които са носители на миризмата.

Голяма част от атмосферните замърсители, характеризиращи се със специфичен мирис, освен обонятелно-сензорно въздействие имат потенциал да генерират и токсично въздействие. Такива са голяма част от разглежданите в настоящия материал химични вещества, а техни кратки токсикологични характеристики са разгледани в т. 3, Приложение № 1. В тази връзка от здравна гледна точка въпросите, свързани с наличието на миризми следва да се разглеждат като част от качеството на атмосферния въздух.

Предвид наличните данни за КАВ на територията на гр. Русе, до настоящия момент концентрациите на вредни вещества в атмосферния въздух са в рамките на нормите, а спазването на съответната норма е основен гарант за отсъствие на токсично въздействие. Факт е, че въпреки отделяните и отчетени от пункта за собствен мониторинг на площадката на “Линамар Лайт Металс Русе” ЕООД нафтаден и крезолни, не се регистрират наднормени стойности при общинската АИС „Петър Берон“. Най-вероятната причина за това може би е

обстоятелството, че поради значителното отстояние от пункта за собствен мониторинг на „Линамар Лайт Металс“ ЕООД до общинската АИС „Петър Берон“, отделяните при източника нафтаден и крезолн се разреждат в атмосферния въздух до концентрация, която достига поднормени стойности при общинската АИС.

Горепосоченото заключение може да се направи по отношение на измерваните атмосферни замърсители, които се емитират от дейността на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД. Същият извод може да се направи и по отношение на отделяните замърсители в атмосферния въздух от производството на „Оргахим Резинс“ ЕАД.

III.5. ЗДРАВНО СТАНОВИЩЕ ПО ПРЕДСТАВЕНИ ДОКЛАДИ И ЕКСПЕРТИЗИ, КАСАЕЩИ ПРИЧИНИТЕ ЗА ЗАМЪРСЯВАНЕТО НА ВЪЗДУХА НА РАБОТНАТА СРЕДА В „ЛИНАМАР ЛАЙТ МЕТАЛС РУСЕ“ ЕООД, А В ПОСЛЕДСТВИЕ И ОТДЕЛЯНЕТО НА МИРИЗМИ ВЪВ ВЪЗДУХА НА ГР. РУСЕ.

III. 5. 1. По отношение Доклад от консултантска фирма INNO-CON GmbH от 30.07.2024г, по възлагане на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД с поставена задача: „Да се извърши актуализиране на обследването от 2017 г. на съоръженията и процесите, от където е възможно да се отделят (организирано или неорганизирано) интензивно миришещи вещества.“.

След преглед на доклада, могат да се направят следните изводи и препоръки:

- В наличното Комплексно разрешително на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД, са заложенн годишни норми за ефективност при употребата на ресурси (вода, енергия, суровини, спомагателни материали и горива), изразени като количество ресурс необходимо за производството на единица продукт. Единицата продукт е определена спрямо дейността на инсталацията, попадаща в обхвата на приложение № 4 към ЗООС. В тази връзка показателите за ефективност при употреба на смола и катализатор са отнесени към тон стопен метал, а не към количество пясък, използван за леярските форми, както е препоръчано в документите за НДНТ. **Препоръчваме да се обсъди възможността тези норми да се преразгледат в рамките на следващата актуализация на разрешителното.**

- В сравнение с проучването през 2017 г., през 2023 г. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е използвало същия продукт за фенолна смола от същия производител. При сравняване на информационните листове за безопасност (ИЛБ) се установи, че производителят е направил промени в химичния състав на продукта. Съдържанието на опасни ароматни въглеводороди е намалено с около 30 до 40 %. Съдържанието на свободен фенол от 3 – 10 % е останало обаче непроменено и сравнително по-високо от това, реферирано в актуалният документ за НДНТ, където органичната PU Cold Box технология се класифицира като неутрална по отношение на фенол, ако съдържанието му в смолата е по-малко от 5 % (0,5 – 5 %). Фенолът е силно летлив и токсичен. Високото съдържание на свободен фенол може да доведе до завишени дифузни емисии на работното място, което е опасно и за работещите. **На пазара обаче се предлагат подобни продукти с фенолни концентрации съответстващи на документите за НДНТ. В тази връзка производителят в кратки срокове да замени използваните продукти с такива,**

които съдържат фенолни концентрации съответстващи на документите за НДНТ. Към момента ограничението все още не е влязло в сила. Въпреки това, от РИОСВ-Русе е дадено предписание за проучване на нови доставчици.

- В сравнение с проучването през 2017 г., през 2023г. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД е използвало същия продукт за втвърдител от същият производител. При сравняване на ИЛБ се установи, че производителят е направил промени в химичният състав на продукта. Относителното тегловно съдържание на всички опасни компоненти на втвърдителя е завишено. **В тази връзка Линамар-Русе да преустанови използването на втвърдител със завишено относителното тегловно съдържание на всички опасни компоненти и да изиска от централата на Линамар документацията от проведена оценка на риска при субституция на фенолната смола съгласно действащото европейско законодателство.**

- От 2018 г. Линамар е въвел множество организационни и технически мерки за намаляване на дифузни емисии от процесите. Статистическата оценка на измерванията на дифузни емисии потвърждава значими подобрения в нивото на емисиите през 2023, независимо от покачването на производството с около 25 % спрямо 2022 г.

- От прегледаните технологични данни на производителя за селективност и капацитет на биофилтърната инсталация за емисии от работни зони се вижда, че инсталацията не може да очисти концентрации на TVOC > 0,61 mg/m³. При проучването на INNO-CON GmbH не е проверявана технологията на извеждане на газове от работна среда и пречистването им. Гореспоменатите данни се позовават единствено на преглед на цитираните документи на производител и НДНТ. **Поради това се препоръчва да се проучат технологичните изчисления за оразмеряването на инсталацията, както и протоколите от измерванията при пускането ѝ в действие, както и тези от стартираното измерване през юни 2024, за да се отстрани това недоразумение. В зависимост от резултатите би трябвало да се верифицират и данните за TVOC заложи в дисперсионното моделиране.**

- По данни на производителя на биофилтъра за емисии от работни зони, средния живот на филтърния материал е от 3 до 5 години. През 2025 е извършена подмяна на Биофилтър 2 и е дадено предписание за анализ на състоянието на останалите два биофилтъра.

- Неорганична гореща технология за леярски сърца. В края на 2022г. две от шестте сърцарни машини са оборудвани за изработване на леярски сърца с неорганични адхезиви, т. нар. неорганичен температурен метод (*hot box*) или по-често съкращаван в литературата като англ. *inorganic hot box*.

През последните години екологичните стандарти в леярската промишленост стават все по-рестриктивни, като **се препоръчва използването на неорганичен температурен метод за изготвяне на леярските сърца.**

- Считаме за неоснователно твърдението, че „Възприетата миризма е смесица от миризмите на топилните пеци, леярския и сърцарен участък + съседни“, тъй като останалите производства в района не използват суровини или междинни продукти, при които е възможно отделянето на крезол. Отделно, статистически значима е симултанността в динамиката на концентрациите на пара- крезол и нафтаден, измерени от станцията за собствен мониторинг на

„Линамар Лайт Металс” ЕООД, което свидетелства, че източникът им е един и същ.

III. 5. 2. По отношение Съдебната експертиза на ас. д-р Емил Иванов и д-р инж. Албена Иванова – Василева на основание *Определение № 5 на Районен съд — Русе 10.03.2025г (РРС)*, на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД в присъствието на представители на компанията в лицето на Емил Ангелов-Мениджър Екология и ЗБУТ и Красимир Крумов- Технолог Процеси и Околна среда.

Установено е че:

- Изградените пречиствателни съоръжения **не са достатъчни**, за да се осигури пречистване на всички отделяни от производството в халетата летливи органични интензивно миришещи вещества. Заключение е направено на следните три опорни точки:

„- при посещението халетата са силно задимени, запрашени и с интензивна миризма. Ако пречистващите съоръжения имаха достатъчен капацитет всички тези газове щяха да са извън производствените халета и работни места;

- от доклада за най-добри налични техники за ковачници и леярни, средната стойност на летливи органични съединения отделяни в леярни за алуминий са както следва: от етап сърцарни машини е $108,81 \text{ mg/m}^3$, от обмазване е $98,86 \text{ mg/m}^3$, от отливане е $16,82 \text{ mg/m}^3$, от охлаждане — $36,92 \text{ mg/m}^3$ и разклащане- $29,46 \text{ mg/m}^3$. **Общата стойност на отделяните летливи органични съединения е $290,87 \text{ mg/m}^3$. Биофилтрите, които са инсталирани, за да пречистват остатъчните органични летливи съединения са с капацитет на вход $0,61 \text{ mg/m}^3$ т.е. с многократно по-нисък от необходимото.“**

Препоръчва се контролните органи в областта на условията на труд, съвместно с контролните органи в областта на околната среда да издадат предписания, с които да задължат оператора, да направи технологични изчисления за оразмеряване на инсталацията, както и протоколи от измервания при пускането ѝ в действие, както и да се верифицират данните за летливи органични съединения. По конкретно операторът следва да докаже, че филтрите са ефективни и успяват да уловят и пречистят всички отделяни от производството газове и миризми.

III. 5. 3. Писма от арх. Драгомир Стоянов и Екологично сдружение „Дишай, Русе“ от 2024г до Регионална дирекция за национален строителен контрол (РДНСК) – Русе изх. № РД-1892-01-347/08.03.2024г. с което сигнализират че инсталацията за пречистване на въздух и биофилтрите на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД работят без да са приети по законно установения ред, съгласно разпоредбата на чл.176, ал.2 от ЗУТ. Съобщава се за гражданин, устно декларирали наличието на незаконни обекти на територията на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД. Съобщава се за налични байпаси в инсталацията за пречистване на въздух, за които могат да се посочат точните места във вентилационната система на завода. През 2024 г. е проведена Държавна приемателна комисия за биофилтрите на база предписание от РИОСВ-Русе. Жалузите по фасадата на хале 1 и хале 2 са премахнати след действия на Регионална дирекция за национален строителен контрол Русе (РДНСК Русе).

III. 5. 4. Становище от м. май 2025г на експертна група от доц. д-р Климент Климентов, доц. д-р Пламен Мънев и д-р Пенчо Златанов, в изпълнение на заповед №

21.03.2025г на Директора на РИОСВ- гр. Русе, с поставена задача да извършат оглед на производствените процеси и проверка на място и по документи на всички технически съоръжения и процеси в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД.

За да се подобри улавянето на вредните емисии, да се оптимизира работата на вентилационната система и да се завиши контрола на работната среда, в становището се предлагат следните **мерки**:

- Възстановяване на нагнетателната вентилация - незабавно включване и проверка на съществуващата нагнетателната вентилация;
- Провеждане на технически оглед и поддръжка на системата, за да се осигури стабилна работа и подаване на достатъчно свеж въздух;
- Осигуряване на компенсационен въздух - инсталиране на допълнителни отвори или канали за подаване на свеж въздух, които да компенсират обема, изсмукван от смукателната вентилация;
- Проверка на баланса между нагнетателна и смукателна вентилация, за да се предотврати образуването на зони с ниско налягане или турбуленция;
- Инсталиране на въздушни завеси между отделните цехове в производството и на входните врати;
- Периодична поддръжка и смяна на съществуващите филтри, за да се поддържа тяхната ефективност;
- Почистване и поддръжка на решетките на смукателната вентилация;
- Незабавно почистване на замърсените решетки, свързани с биофилтъра, за да се възстанови нормалният въздушен поток;
- Въвеждане на график за редовна инспекция и почистване на решетките, за да се предотврати повторно замърсяване;
- Оптимизация на биофилтъра - проверка на състоянието на биофилтъра и неговата ефективност при улавяне на вредни емисии след пускане на нагнетателната вентилация в действие;
- Ако е необходимо, промяна в съществуващите инсталации за улавяне на вредни емисии или увеличаване на капацитета на биофилтъра, за да се справи с обема на емисиите.
- Инсталиране на сензори за качеството на въздуха в производственото помещение и в изходящия въздушен поток, за да се следят нивата на вредни емисии;
- Въвеждане на автоматизирана система за управление на вентилацията, която да регулира въздушния поток в зависимост от производствените нужди.

Изводът от проверката на експертната група от доц. д-р Климент Климентов, доц. д-р Пламен Мънев и д-р Пенчо Златанов, в изпълнение на заповед № 21.03.2025г на Директора на РИОСВ- гр. Русе е, че идентифицираните проблеми показват необходимост от незабавни действия за подобряване на микроклимата в производствените помещения чрез повишаване на ефективността на работа на вентилационната система, по-пълноценно улавяне на генерираните вредни емисии и последващото им третиране в локалните пречиствателни съоръжения на предприятието преди изпускане в атмосферата.

Предвид горната препоръка от страна на РИОСВ – Русе са дадени 15 предписания, свързани с предложените мерки, като част от тях са изпълнени, а други са в срок на изпълнение.

III.6. Препоръки:

На база на представените материали, можем да направим следните препоръки:

1. Необходимо е „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД стриктно да спазва параметрите на комплексното разрешително.

2. Да бъдат предприети действия от отговорните лица и компетентни органи за изпълнение на препоръчаните мерки в т. т. III.2-III.5 включително;

3. Изградените пречиствателни съоръжения за пречистване на емисиите от работна среда не са достатъчни, за да се осигури пречистване на всички отделяни в производството интензивно миришещи летливи органични вещества.

Биофилтрите, които са инсталирани, за да пречистват остатъчните органични летливи съединения са с капацитет на вход $0,61 \text{ mg/m}^3$ при общата стойност на отделяните летливи органични съединения е $290,87 \text{ mg/m}^3$, което спешно налага:

- оптимизация на биофилтъра - Проверка от компетентните контролни органи по околна среда и на ИА ГИТ на състоянието на биофилтъра и неговата ефективност при улавяне на вредни емисии след пускане на нагнетателната вентилация в действие;

- по преценка на компетентния орган при необходимост, промяна в съществуващите инсталации за улавяне на вредни емисии или увеличаване на капацитета на биофилтъра, за да се справи с обема на емисиите. Препоръчително е да се направят технологични изчисления за оразмеряване на инсталацията, както и протоколи от измервания при пускането ѝ в действие, както и да се верифицират данните за летливи органични съединения. Да се изиска от оператора да докаже, че филтрите са ефективни и успяват да уловят и пречистят всички отделяни от производството газове и миризми.

4. Осигуряване на компенсационен въздух - Инсталиране на допълнителни канали за подаване на свеж въздух, които да компенсират обема, изсмукан от смукателната вентилация в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД.

5. Проследяване изпълнението на предписаната от РИОСВ Русе мярка за инсталиране на въздушни завеси между отделните цехове в производството на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД.

6. Инсталиране на сензори за качеството на въздуха в производственото помещение, за да се следят нивата на вредни емисии в халетата, които да бъдат включени към управлението на вентилацията т. е автоматичното им задействане.

7. Разработване и въвеждане на екологосъобразни леярски процеси, подкрепено от центъра за трансфер към Федерално министерство на образованието и научните изследвания (BMBF) 01RW0309 - 0312 (доклада на фирма INNO-CON GmbH от 2024г.) за изработване на леярски сърца с неорганични адхезиви, т. нар. неорганичен температурен метод.

8. Дирекция „Инспекция по труда“ - Русе да задължи операторите да извършат отново във всички цехове измервания на химични агенти във въздуха на работното място в съответствие с изискванията на БДС EN 482:2021 „Експозиция на работното място. Процедури за определяне

на концентрацията на химични агенти. Основни изисквания при изпълнение“ и Наредба № 10 – за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на канцерогенни и мутагени при работа, ДВ, бр. 94/2003г., като задължително се включат показателите **крезоли и нафтаден**.

IV. АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ ЗА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА РАБОТЕЩИ В ЛИНАМАР ЛАЙТ МЕТАЛС ЕООД И ОРГАХИМ РЕЗИНС ЕАД

Анализът е извършен въз основа на данните по т. II, предоставени от Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ и по данни от обслужващите предприятия Служби по трудова медицина.

IV.1. ЛИНАМАР ЛАЙТ МЕТАЛС ЕООД:

Наличните данни за заболяемостта с временна неработоспособност (ЗВН) в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за 2019 и 2020 г. показват средна честота на случаите на ЗВН, високи трудовозагуби и висок относителен дял на често и дълго боледувалите лица. Водещи са болести на дихателната система, костно мускулната система, инфекциозни заболявания, болести на нервната система и травми. За периода 2021-2025 г. Заболеваемостта с временна неработоспособност в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за 2021 г. се характеризира с висока честота на случаите на ЗВН, на трудовозагубите и на често и дълго боледувачи лица, но без да се търси връзка между ЗВН и условията на труд. През 2022 г. най-висок е дялът на ЗВН от инфекциозни заболявания, включително COVID-19, заболявания на дихателната система, костно-мускулната система и нервна система, а през 2023 г. и 2024 г. на дихателната система, костно-мускулната система, инфекциозни заболявания и нервната система. За периода 2019-2024 г. не са регистрирани професионални заболявания. В „Линамар Лайт Металс Русе“ има регистрирани по 2 трудови злополуки за периода 2019-2021 г., като една от трудовите злополуки през 2021 г. е тежка с 220 дни трудовозагуба. През 2024 г. са регистрирани 4 трудови злополуки.

Данните от профилактичните прегледи в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД за периода 2022-2025 г. показват значими несъответствия в дела на диагностицирани работещи със заболявания през годините, за които няма обяснение, както и, че не е търсена етиологична връзка с професионални рискови фактори, н-р установени 28 лица с бокситна фиброза при прегледите през 2023 г. без проследяване за професионален характер на заболяването. Също така, установени са болести на слуховия нерв при 4.39% (21 човека) през 2022 г., при 39.65% (203 човека) през 2023 г. и 23.31% (131 човека) през 2024 г., без проследяване на връзка с условията на труд. Данните от профилактичните прегледи определено поставят въпроси относно установените болести на кръвта, вариращи от 12.6% през 2022 г. до 1.1% през 2024 г., по специално данните за неуточнена анемия (50 случая през 2022 г.), насочени за проследяване, но без съмнение за професионален характер. През 2022 г. се установява висок дял работещи с ендокринни заболявания, а през 2024 г. заболявания на нервната система и костно-мускулната система, без да бъде потърсена връзка с трудовата дейност. В анализите на профилактичните прегледи не присъства анализ на заболяемост по професионални групи, съответно проследяване на дела работещи с диагностицирани заболявания във връзка с експозициите на работното

място.

Несъответствие се установява и между подадената информация в анализите на профилактичните прегледи в „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и контролната дейност на ИА ГИТ в предприятието. ИА ГИТ отчита, че в рамките на периодичните медицински прегледи се извършват лабораторни изследвания за наличие на фенол в урина и формалдехид в кръвта, каквито не са налични в анализите от профилактичните прегледи.

IV.2.Оргахим Резинс ЕАД:

Предоставен е само анализ на резултатите от професионално-рисквите профилактични медицински прегледи на работниците и служителите в Оргахим Резинс ЕАД, гр. Русе, проведени през 2023 г. Извършените прегледи от невролог, дерматолог, офталмолог, лекар по УНГ болести, както и лабораторните изследвания са проведени на територията на предприятието, а не в лечебно заведение. Прегледани са 52 работника (65% от работещите), на които са проведени 130 прегледа и са извършени общо 258 лабораторни анализи. Изведените заключения от службата по трудова медицина са, че установените заболявания не са професионални заболявания, но не е направена връзка и анализ със заболяемостта с временна неработоспособност, както и сравнение с предходни години.

При проведените профилактични прегледи в 2023 г. не са изследвани биомаркери за експозиция, и не е ясно дали са проследени и се установяват наднормени стойности на метаболити на органични разтворители. Във връзка с това буди тревога установената пломбирана вентилация в Оргахим Резинс“ ЕАД при проверка през месец май 2025 г. от ИА ГИТ и последващ въведен специален режим за безопасна работа в предприятието с представени на ИА ГИТ измервания на факторите на работната среда, които отчитат липса на превишение на допустимите норми за стирен, терпентин, толуен, о-ксилен и ацетон и инхалабилна фракция на праха във въздуха на работната среда.

IV.3. Заключение:

Предоставените ни данни за здравно наблюдение на работещите в Линамар Лайт Металс ЕООД и Оргахим Резинс“ ЕАД не позволяват изготвяне на цялостна оценка относно връзката между условията на труд и здравето на работещите, но насочват към необходимост от допълнителни действия от страна на службите по трудова медицина, обслужващи тези предприятия за изясняване на възможен професионален характер на установени диагнози при някои работещи в съответствие с Наредба № 3 от 25.01.2008 г. за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина.

IV.4. Препоръки:

IV.4.1. Във връзка с установената висока заболяемост с временна неработоспособност (ЗВН) през последните години и редица несъответствия в резултатите от профилактичните прегледи на работещите в предприятията „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и „Оргахим Резинс“ ЕАД Русе препоръчваме Д ИТ Русе и РЗИ Русе да предпришат на службите по трудова медицина, обслужващи двете предприятия:

- да проследят данните за установената моментна болестност през последните три години по здравни досиета и уточнят поименно здравното състояние на работещите;

- да изяснят възможен професионален фактор при диагностицираните лица с бокситна фиброза, анемия, увреждане на слуховия нерв, заболявания на нервната и костно-мускулната система;

- при провеждане на профилактични прегледи да използват биомаркери за експозиция, съгласно Наредба № 13 за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, въз основа на оценката на риска и изискванията на Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците за установяване на ранни промени в организма.

IV.4.2. Да се изиска от „Оргахим Резинс“ ЕАД Русе да изгради автономна вентилацията на помещенията, в които има експозиция на стирен, терпентин, толуен, о-ксилен, ацетон и други органични разтворители, като се осигури преминаване на засмуквания от нея въздух през пречиствателни съоръжения с цел улавяне на миризмите, преди изпускането му в атмосферата.

IV.4.3. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и „Оргахим Резинс“ ЕАД да отчетат връзката на регистрираната заболяемост от извършените периодични медицински прегледи на работещите при последващ мониторинг на опасните вещества в работната среда с оглед опазване здравето на работещите, използване на адекватни вентилационни системи за почистване на въздуха в работните помещения и предприемане на мерки за преустановяване на отделянето на неорганизираните емисии от тези замърсители в атмосферния въздух на гр. Русе.

IV.4.4. „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и „Оргахим Резинс“ ЕАД да установят персоналната експозиция на концентрацията на токсичните вещества, на които е експониран всеки един работещ с опасни вещества и да предприемат необходимите мерки за привеждането им в граничните стойности за персонална експозиция.

IV.4.5. Контролните органи (Д ИТ, РИОСВ и РЗИ), съобразно своята компетентност, да проконтролират изпълнението на гореописаните препоръки от страна на „Линамар Лайт Металс Русе“ ЕООД и „Оргахим Резинс“ ЕАД.

V. ЗДРАВНО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНА РУСЕ

V.1. ЗДРАВНО – ДЕМОГРАФСКИ АНАЛИЗ

Настоящата информация е изготвена въз основа на:

Годишен анализ на здравно-демографското състояние и здравната мрежа в община Русе за 2022 г., 2023 г. и 2024 г., в който са засегнати: численост на населението; раждаемост; смъртност; естествен прираст; заболяемост; хоспитализации и др.;

Област Русе е разположена в Северна България и попада в териториалния обхват на Северен централен район (СЦР) (ниво NUTS 2), в съответствие с Регламент 1059/2003 на ЕС. Областта има площ от 2 803.41 кв. км. и към 31.12.2024 г. наброява 186 093 жители.

В административно отношение областта включва осем общини - Русе, Бяла, Иваново, Ценово, Борово, Сливо поле, Две могили и Ветово, сред които силно доминира община Русе.

НАСЕЛЕНИЕ:

Населението през 2024 г. в Област Русе е 186 093 души с 1737 по-малко от предходната 2023 г., когато е било 187 830. Населението на Община Русе е 137 159 души и съставлява 73,70

% от това на областта през 2024 г. Делът на мъжете е 47,53% а на жените 52,47 %

По данни на НСИ

(брой)

	Население		
	всичко	мъже	жени
Община Русе 2022 г.	139 226	66 045	73 181
Област Русе 2022 г	189 623	90 591	99 032
Община Русе 2023 г.	138 084	65 542	72 542
Област Русе 2023 г	187 830	89 757	98 073
Община Русе 2024 г.	137 159	65 194	71 965
Област Русе 2024 г	186 093	89 062	97 031

Община Русе се състои от 14 населени места: гр. Русе, гр. Мартен и селата: Басарбаво, Бъзън, Долно Абланова, Николово, Ново село, Просена, Сандрово, Семерджиievo, Тетово, Хотанца, Червена вода и Ястребово.

През 2024 г. населението в градовете на община Русе съставлява 90,83 % от общото население на общината, а това в селата – 9,17%.

По данни на НСИ

(брой)

	Население		
	всичко	градове	села
Община Русе 2022 г.	139 226	126 578	12 648
Община Русе 2023 г.	138 084	125 508	12 576
Община Русе 2024 г.	137 159	124 577	12 582

Средно годишен брой население

По данни на НСИ

брой

	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Област Русе	190 969	188 727	186 962
Община Русе	139 942	138 655	137 622

РАЖДАЕМОСТ

През 2024 година броят на живородените деца в област Русе е 1 277 и в сравнение с предходната 2023 година спада със 102 деца. При разпределението на броя живородени по общини, водеща е община Русе с живородени 956 деца за 2024 г.. В Община Русе броят на живородените деца спада е 39 спрямо 2023г., когато са били 995.

ЖИВОРОДЕНИ В ОБЛАСТ РУСЕ ПО ОБЩИНИ

По данни на НСИ

	2022 г.	2023 г.	2024 г
Област Русе	1343	1379	1 277
Борово	26	30	28
Бяла	79	87	70
Ветово	78	80	68
Две могили	44	41	43
Иваново	43	45	34
Община Русе	979	995	956
Сливо поле	67	78	51
Ценово	27	23	27

Коефициент на раждаемост в Република България, област Русе и община Русе /на 1000 души население/

Изчисленията са на база средногодишен брой население.

		2022г.	2023 г.	2024 г.
		Коефициент на раждаемост (‰)	Коефициент на раждаемост (‰)	Коефициент на раждаемост (‰)
Общо	Република България	8,8	8,9	8.3
Общо	Област Русе	7,0	7,3	6.8
Общо	Община Русе	7,0	7,2	6,9

Видно от таблиците броят на живородените през 2024 г. е 956, като спада спрямо 2023 г. с 39, когато са били 995 и с 23 деца спрямо 2022 г., когато са били 979.

Коефициентът на раждаемост в община Русе също спада спрямо предходните години.

СМЪРТНОСТ

През 2024 г. броят на умрелите лица в Област Русе е 3455. От тях 1774 или 51,35%, са мъже, а 1681, или 48,65%, са жени. Починалите в община Русе са 2275, или 65,85% от общия брой умрели за областта. Има повишаване с 113 души спрямо 2023 г., когато са били 2162. Повисокият брой 2643 починали в община Русе през 2022 г. се обяснява с COVID пандемията.

Умрели лица по Общини

Община	Общ брой умрели		
	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Борово	141	115	114
Бяла	284	230	194

Ветово	234	187	198
Две Могили	206	147	152
Иваново	292	229	200
Русе	2643	2162	2275
Сливо Поле	247	202	209
Ценово	167	134	113
Общо за Областта	4214	3406	3455

Обща смъртност в Община Русе, Област Русе и Р България на 1000 души население:

Изчисленията са съобразно средногодишния брой население

Години	ОБЩИНА РУСЕ	ОБЛАСТ РУСЕ	Р БЪЛГАРИЯ
2022 г.	18,9‰	22,1‰	18,4‰
2023 г.	15,6‰	18,0‰	15,7‰
2024 г.	16,5‰	18,5‰	15,6‰

Коефициент на обща смъртност в Община Русе:

Коефициентът на обща смъртност през 2024 г. в Община Русе е 16,5‰ и нараства спрямо 2023 г. когато е бил 15,6‰. Смъртността през 2022 г. е била по висока - 18,9 ‰ поради COVID пандемията.

Естествен прираст

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. В ретроспективен план за доста дълъг период от време демографското развитие на община Русе се характеризира с отрицателен естествен прираст. Намалението на населението, изразено чрез коефициента на естествен прираст, за 2024 г. е минус 9,58‰ и бележи ръст спрямо 2023 г, когато е бил минус 8,41. По-ниският естествен прираст през 2022 г. се обяснява със по-високата смъртност поради COVID пандемията.

Община Русе	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Население	139 226	138 084	137159
Живородени	979	995	956
Умрели	2643	2162	2275
Естествен прираст	-1664	-1167	-1319

Показатели на 1000 души население	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Раждаемост	7,0‰	7,2‰	6,9‰
Обща смъртност	18,9‰	15,6‰	16,5‰
Естествен прираст	-11,9‰	-8,4‰	-9,6‰

Болестността, измерена чрез регистрираните случаи на заболяванията по обрацаемост на населението за здравна помощ към звената за извънболнична помощ, дава представа за честотата и структурата на заболяванията, по повод на които населението търси здравна помощ.

През 2024 г. в лечебните заведения за извънболнична медицинска помощ в община Русе са регистрирани общо 497735 заболявания - болестност 3628,89 на 1000 души население. За сравнение, през 2023 г. са регистрирани общо 583393 заболявания, болестността е 4224.91 на 1000 души население. През 2022 г. в община Русе са регистрирани общо 497322 заболявания, болестността е 3572,05 на 1000 души. Регистрираната болестност през 2024 г. е по-ниска от тази през 2023 г., като това се установява и във всички общини на област Русе.

В структурата на болестността водещото място на регистрираните случаи се заема от клас X - Болести на дихателната система, а на второ място в нозологичната структура през 2024 г. са регистрираните случаи от клас IX - Болести на органите на кръвообращението. Третото място заемат заболявания на костно-мускулната система и на съединителната тъкан. Четвърто място – пикочо-половата система, а на пето са болести на ендокринната система.

При децата до 17-годишна възраст най-голям е относителният дял на регистрираната заболяемост поради заболявания на дихателната система – 50,57 % през 2024 г., като 41,52 % от регистрираните случаи са по повод остри инфекции на горните дихателни пътища.

Регистрирана заболяемост за 2024 г., в община Русе във възрастовата група 0-17 г. от нозологични единици, които се повлияват от качеството на атмосферния въздух. Напр. бронхиална астма честота ѝ е през 2024 г. 0,67 %, при 0,52 % за 2023 г. и 0,64 % за 2022 г. Честотата при остър бронхит и бронхиолит за 2022 г. е 5.46 %, за 2023 г. е 4,28 % и за 2024 г. е 5,29 %.

През периода 2022 г. – 2024 г. се наблюдава флуктоация на висок относителен дял заболяемост от болести на дихателната система при децата от 0 – 17 г. възраст.

Таблица 2. Регистрирани заболявания в лечебните заведения за извънболнична помощ в община Русе по вид на заболяването през периода 2022 - 2024 г., общо за всички възрастови групи.

№ на класа	НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ ПО МКБ-10	Регистрирана заболяемост общо (на 1000 души)					
		2022г.		2023г.		2024г.	
		На 1000 д. население	Отн. дял %	На 1000 д. население	Отн. дял %	На 1000 д. население	Отн. дял %

	ОБЩО I – XIX клас	1260,95	100	1374,62	100	1373,4	100
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	74,88	5,94	93,15	6,78	77,83	5,67
	<i>в т.ч. Туберкулоза A15-A19</i>	0,07	0,01	0,13	0,01	0,02	0,00
II	Новообразувания	16,65	1,32	21,59	1,57	21,42	1,56
	<i>в т.ч. Злокачествени новообразувания C00-C97</i>	4,54	0,36	7,24	0,53	7,79	0,57
III	Болести на кръвта и кръвотворните органи	7,53	0,60	6,56	0,48	6,71	0,49
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	46,54	3,69	60,77	4,42	42,56	3,10
	<i>в т.ч. Захарен диабет E10-E14</i>	16,29	1,29	25,02	1,82	15,43	1,12
V	Психични и поведенчески разстройства	16,96	1,35	20,98	1,53	13,80	1,00
VI	Болести на нервната система	36,43	2,89	36,63	2,66	37,09	2,70
VII	Болести на окото и придатъците му	43,54	3,45	57,67	4,20	55,49	4,04
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	49,02	3,89	44,53	3,24	52,47	3,82
IX	Болести на органите на кръвообращението	88,87	7,05	156,33	11,37	97,45	7,10
	<i>в т.ч. Хипертонични болести I10-I15</i>	48,07	3,81	75,93	5,52	50,18	3,65
	<i>Исхемична болест на сърцето I20-I25</i>	5,93	0,47	24,33	1,77	10,43	0,76
	<i>Мозъчносъдови болести I60-I69</i>	5,67	0,45	17,40	1,27	7,25	0,53
X	Болести на дихателната система	358,01	28,39	401,02	29,17	492,00	35,82
	<i>в т.ч. Остри инфекции на горните дих. пътища</i>	234,26	18,58	279,98	20,37	337,86	24,60
	<i>Пневмонии (J12–J18)</i>	25,45	2,02	21,68	1,58	33,73	2,46
	<i>ХОББ J44</i>	4,44	0,35	6,77	0,49	5,50	0,40
	<i>Астма J45, J46</i>	2,48	0,20	3,49	0,25	3,22	0,23
	<i>Остър бронхит и бронхиолит</i>	55,21	4,38	58,78	4,28	79,89	5,81
XI	Болести на храносмилателната система	63,46	5,03	68,95	5,02	68,39	4,98
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	61,02	4,84	62,91	4,58	70,35	5,12
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	93,56	7,42	93,21	6,78	84,52	6,15
XIV	Болести на пикочо-половата система	104,08	8,25	118,81	8,64	125,34	9,13

	<i>в т.ч. Болести на пикочната система</i>	33,65	2,67	37,81	2,75	42,66	3,11
XV	Бременност, раждане и послеродов период	5,17	0,41	4,23	0,31	4,25	0,31
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	0,40	0,03	0,65	0,05	0,26	0,02
XVII	Вродени аномалии (пороци на развитието)	1,46	0,12	1,78	0,13	1,38	0,10
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата	45,60	3,62	52,49	3,82	59,60	4,34
XIX	Травми и отравяния	64,00	5,08	64,79	4,71	61,59	4,48
XXII	Кодове за специални цели	83,78	6,64	7,55	0,55	0,92	0,07

Таблица 3. Регистрирани заболявания в лечебните заведения за доболнична помощ в община Русе по вид на заболяването през периода 2022 - 2024 г. за възрастова група 0-17 г.

№ на класа	НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ ПО МКБ-10	Регистрирана заболеваемост 0-17 г. (на 1000 души)					
		2022г.		2023г.		2024г.	
		На 1000 д. население	Отн. дял %	На 1000 д. население	Отн. дял %	На 1000 д. население	Отн. дял %
	ОБЩО I – XIX клас	581,16	100	701,62	100	720,63	100
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	65,87	11,33	106,29	15,15	76,06	10,56
	<i>в т.ч. Туберкулоза A15-A19</i>	0,01	0,00	0	0	0	0
II	Новообразувания	2,08	0,36	2,54	0,36	2,43	0,34
	<i>в т.ч. Злокачествени новообразувания C00-C97</i>	0,24	0,04	0,24	0,03	0,15	0,02
III	Болести на кръвта и кръвотворните органи	2,21	0,38	2,78	0,40	2,47	0,34
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	16,11	2,77	19,99	2,85	19,44	2,70
	<i>в т.ч. Захарен диабет E10-E14</i>	3,11	0,54	4,31	0,61	3,79	0,53
V	Психични и поведенчески разстройства	6,33	1,09	6,94	0,99	5,71	0,79
VI	Болести на нервната система	7,65	1,32	8,29	1,18	7,58	1,05
VII	Болести на окото и придатъците му	26,83	4,62	30,52	4,35	32,17	4,46
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	11,84	2,04	12,82	1,83	16,48	2,29

IX	Болести на органите на кръвообращението	3,16	0,54	4,88	0,70	4,06	0,56
	<i>в т.ч. Хипертонични болести I10-I15</i>	<i>0,66</i>	<i>0,11</i>	<i>0,77</i>	<i>0,11</i>	<i>0,66</i>	<i>0,09</i>
	<i>Исхемична болест на сърцето I20-I25</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
	<i>Мозъчносъдови болести I60-I69</i>	<i>0,02</i>	<i>0</i>	<i>0,02</i>	<i>0</i>	<i>0,02</i>	<i>0</i>
X	Болести на дихателната система	279,53	48,10	334,64	47,69	364,40	50,57
	<i>в т.ч. Остри инфекции на горните дих. пътища</i>	<i>227,35</i>	<i>39,12</i>	<i>287,79</i>	<i>41,02</i>	<i>299,19</i>	<i>41,52</i>
	<i>Пневмонии (J12–J18)</i>	<i>5,98</i>	<i>1,03</i>	<i>3,99</i>	<i>0,57</i>	<i>11,24</i>	<i>1,56</i>
	<i>ХОББ J44</i>	<i>0,02</i>	<i>0</i>	<i>0,04</i>	<i>0,01</i>	<i>0,01</i>	<i>0</i>
	<i>Астма J45, J46</i>	<i>3,71</i>	<i>0,64</i>	<i>3,64</i>	<i>0,52</i>	<i>4,81</i>	<i>0,67</i>
	<i>Остър бронхит и бронхиолит</i>	<i>31,75</i>	<i>5,46</i>	<i>30,01</i>	<i>4,28</i>	<i>38,14</i>	<i>5,29</i>
XI	Болести на храносмилателната система	23,57	4,06	29,53	4,21	29,45	4,09
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	36,13	6,22	37,10	5,29	46,87	6,50
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	12,96	2,23	13,71	1,95	15,55	2,16
XIV	Болести на пикочо-половата система	17,55	3,02	22,23	3,17	22,31	3,10
	<i>в т.ч. Болести на пикочната система</i>	<i>8,03</i>	<i>1,38</i>	<i>9,23</i>	<i>1,32</i>	<i>10,11</i>	<i>1,40</i>
XV	Бременност, раждане и послеродов период	0,24	0,04	0,47	0,07	0,37	0,05
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	1,29	0,22	1,31	0,19	0,96	0,13
XVII	Вродени аномалии (пороци на развитието)	4,55	0,78	5,03	0,72	4,14	0,57
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата	34,63	5,96	40,90	5,83	45,94	6,38
XIX	Травми и отравяния	20,29	3,49	21,27	3,03	22,96	3,19
XXII	Кодове за специални цели U00–U85	8,32	1,43	0,37	0,05	1,30	0,18

ХОСПИТАЛИЗИРАНА ЗАБОЛЕВАЕМОСТ

**Хоспитализирана заболеваемост по класове болести
в Община Русе за 2022 г.**

	НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ	Изписани и умрели болни	На 1 000 души от населението	Относителен дял
	ПО МКБ-10			
	ОБЩО I-XIX и XXII клас	60809	434,53	90,29
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	416	2,97	0,62
II	Новообразувания	2078	14,85	3,09
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	419	2,99	0,62
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	1387	9,91	2,06
V	Психични и поведенчески разстройства	1873	13,38	2,78
VI	Болести на нервната система	2304	16,46	3,42
VII	Болести на окото и придатъците му	1931	13,80	2,87
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	953	6,81	1,42
IX	Болести на органите на кръвообращението	13700	97,90	20,34
X	Болести на дихателната система	5467	39,07	8,12
XI	Болести на храносмилателната система	5414	38,69	8,04
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	3230	23,08	4,80
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	3706	26,48	5,50
XIV	Болести на пикочо-половата система	5198	37,14	7,72
XV	Бременност, раждане и послеродов период	2436	17,41	3,62
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	582	4,16	0,86
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	54	0,39	0,08
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	1107	7,91	1,64

XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	6021	43,02	8,94
XXI	Фактори, влияещи върху здравето състояние на населението и контакта със здравните служби /без изписаните новородени здрави/	6537	46,71	9,71
XXII	Кодове за специални цели U00–U85	2533	18,10	3,76
	Общо	67346	481,24	100,00

Забележка: Преминалите болни на места за краткотраен престой (дневен стационар) не са включени в информацията отразена в таблицата.

Хоспитализирана заболеваемост по класове болести в Област Русе за 2023 г.				
	НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ ПО МКБ-10	Изписани и умрели болни	На 1 000 души от населението	Относителен дял
	ОБЩО I-XIX и XXII клас	65816	348,74	84,49
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	545	2,89	0,70
II	Новообразувания	2083	11,04	2,67
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	503	2,67	0,65
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	1628	8,63	2,09
V	Психични и поведенчески разстройства	2445	12,96	3,14
VI	Болести на нервната система	1250	6,62	1,60
VII	Болести на окото и придатъците му	669	3,54	0,86
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	1361	7,21	1,75
IX	Болести на органите на кръвообращението	14761	78,21	18,95
X	Болести на дихателната система	7523	39,86	9,66

XI	Болести на храносмилателната система	8034	42,57	10,31
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	3894	20,63	5,00
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	3429	18,17	4,40
XIV	Болести на пикочо-половата система	6405	33,94	8,22
XV	Бременност, раждане и послеродов период	2447	12,97	3,14
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	903	4,78	1,16
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	41	0,22	0,05
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	1371	7,26	1,76
XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	5906	31,29	7,58
XXI	Фактори, влияещи върху здравето състояние на населението и контакта със здравните служби /без изписаните новородени здрави/	12085	64,03	15,51
XXII	Кодове за специални цели U00–U85	618	3,27	0,79
	Общо	77901	412,77	100,00

Забележка: Преминалите болни на места за краткотраен престой (дневен стационар) не са включени в информацията отразена в таблицата.

**Хоспитализирана заболеваемост по класове болести
в Област Русе за 2024 г.**

НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ			Относителен дял
----------------------------------	--	--	------------------------

	ПО МКБ-10	Изписани и умрели болни	На 1 000 души от населението	
	ОБЩО I-XIX и XXII клас	70086	374,87	84,33
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	735	3,93	0,88
II	Новообразувания	2160	11,55	2,60
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	455	2,43	0,55
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	1832	9,80	2,20
V	Психични и поведенчески разстройства	2399	12,83	2,89
VI	Болести на нервната система	1387	7,42	1,67
VII	Болести на окото и придатъците му	678	3,63	0,82
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	1315	7,03	1,58
IX	Болести на органите на кръвообращението	15550	83,17	18,71
X	Болести на дихателната система	8406	44,96	10,11
XI	Болести на храносмилателната система	8488	45,40	10,21
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	4028	21,54	4,85
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	3864	20,67	4,65
XIV	Болести на пикочо-половата система	7016	37,53	8,44
XV	Бременност, раждане и послеродов период	2333	12,48	2,81
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	936	5,01	1,13
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	46	0,25	0,06
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	1577	8,43	1,90

XI	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	6562	35,10	7,90
XX	Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби /без изписаните новородени здрави/	13027	69,68	15,67
XX	Кодове за специални цели U00–U85	319	1,71	0,38
	Общо	83113	444,54	100,00

Забележка: Преминалите болни на места за краткотраен престой (дневен стационар) не са включени в информацията отразена в таблицата.

**Хоспитализирана заболеваемост по класове болести
в Община Русе за 2024 г.**

	НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ	Изписани и умрели болни	На 1 000 души от населението	Относителен дял
	ПО МКБ-10			
	ОБЩО I-XIX и XXII клас	62267	452,45	83,27
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	726	5,28	0,97
II	Новообразувания	2094	15,22	2,80
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	455	3,31	0,61
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	1506	10,94	2,01
V	Психични и поведенчески разстройства	1793	13,03	2,40
VI	Болести на нервната система	1220	8,86	1,63
VII	Болести на окото и придатъците му	678	4,93	0,91
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	1168	8,49	1,56
IX	Болести на органите на кръвообращението	14511	105,44	19,41

X	Болести на дихателната система	7029	51,07	9,40
XI	Болести на храносмилателната система	7248	52,67	9,69
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	3466	25,18	4,64
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	3524	25,61	4,71
XIV	Болести на пикочо-половата система	6185	44,94	8,27
XV	Бременност, раждане и послеродов период	1982	14,40	2,65
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	907	6,59	1,21
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	46	0,33	0,06
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	1194	8,68	1,60
XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	6276	45,60	8,39
XXI	Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби /без изписаните новородени здрави/	12508	90,89	16,73
XXII	Кодове за специални цели U00–U85	259	1,88	0,35
	Общо	74775	657,3	100,00

Забележка: Преминалите болни на места за краткотраен престой (дневен стационар) не са включени в информацията отразена в таблицата.

Данните за хоспитализираната заболяемост са налични на ниво община Русе.

В стационарите на болничните заведения на община Русе през 2024 г. са хоспитализирани 74775 случаи (изписани + умрели), което е 657,3 на 1 000 души. Показателят

отбелязва нарастване спрямо данните за предходни години, когато през 2022г. са хоспитализирани 67346 лица (481,24/1000), а през 2023г. 69698 (502,67/1000).

В структурата на хоспитализираните болни по класове болести първо място през 2024 г. заемат болестите на органите на кръвообращението със средна честота 105,44/1000. Следват болестите на храносмилателната система 52,67/1000. На трето място се нареждат дихателната система 51,07 на 1000 души от населението на общината.

По най-значимите класове болести, статистиката за 2023 г е следната: болести на кръвообращението – 99,19 на 1000 души в община Русе, 45,86 средно за страната; болести на храносмилателната система - 48,25 на 1000, 35,17 средно за страната, болести на дихателната система – 45,28 на 1000 души в общината и 30,09 за страната; болести на пикочо половата система -40,43 на 1000 души при 23,76 средно за страната, новообразувания – 11,04 на 1000 души в общината при 22,54 за страната.

В структурата на хоспитализираните болни по класове болести първо място през 2022 г. заемат болестите на органите на кръвообращението със средна честота 97,9/1000. Следват болестите на дихателната система 39,07 на 1000 души от населението на общината. На трето място се нареждат храносмилателната система 38,69/на 1000 души от населението на общината.

При 657,29 на 1000 души обща хоспитализирана заболеваемост за община Русе през 2024г., средният показател за Р. България е 503,9.

При 502,67 на 1000 души обща хоспитализирана заболеваемост за община Русе през 2023г., средният показател за Р. България е 458,3.

При 481,24 на 1000 души обща хоспитализирана заболеваемост за община Русе през 2022г., средният показател за Р. България е 339,9.

Справки за смъртност по причина за община Русе за периода 2022 – 2024 г. Умрели по класове болести през 2022 – 2024г. по общини: заболявания; травми и отравяния;

Информативни в демографско и здравно отношение са данните за смъртността по причини според класовете болести съгласно МКБ-10 – един от косвените индикатори за здравния статус на населението. Статистическата информация е представена за 2022, 2023 и 2024 г, общо за област Русе и в община Русе, с население, което през 2024 г. е общо 73,70 % от това на областта.

Класовете болести, които са с най-голяма честота по отношение смъртността по причини и които в най-голяма степен са свързани с факторите на жизнената среда са:

Класовете болести, които са с най-голяма честота по отношение смъртността по причини за община Русе са:

(C00-D48) Клас II Новообразувания 327 бр.

(E00-E90) Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата 24 бр.

(I00-I99) Клас IX Болести на органите на кръвообращението 1397 бр.

(J00-J99) Клас X Болести на дихателната система 164 бр.

(K00-K93) Клас XI Болести на храносмилателната система 112 бр.

(L00-L99) Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан 8 бр.

(N00-N99) Клас XIV Болести на пикочо-половата система 53 бр.

(R00-R99) Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата,
открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде 86 бр

Умрели по причини за смъртта (класове болести), община Русе и област Русе (на 100 000 души от населението) Изчисленията са при среден брой годишно население.

Клас болести	2022г.		2023г.		2024г.	
	област Русе	община Русе	област Русе	община Русе	област Русе	община Русе
<i>Обща смъртност</i>	2206,641	1888,639	1804,723	1559,265	1847,97	1653,078
II клас: новообразувания	269,677	242,958	260,164	235,116	268,503	237,607
IV клас: болести на ендокринната система	24,088	20,723	27,553	28,849	18,72	17,439
IX клас: болести на органите на кръвообращението	1293,927	1073,302	1085,695	921,712	1130,176	1015,099
X клас: болести на дихателната система	125,675	92,181	126,108	106,019	136,926	119,167
XI клас: болести на храносмилателната система	103,158	90,752	89,017	85,825	87,183	81,382
XII клас: болести на кожата и подкожната тъкан	5,236	5,717	6,888	7,9334	5,884	5,813
XIV клас: болести на пикочо-половата система	47,652	50,735	34,441	31,012	40,115	38,811
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	88,496	73,602	83,189	64,909	81,299	62,490

Забеляванията от клас IX: болести на органите на кръвообращението са водещи като причини за смъртта. За Община Русе през 2024 г. са 1015,099 на 100 000 души. Намаляват спрямо 2023 г. с 90,596 на 100 000 души а спрямо 2022 г. – с 58,203.

Относителния дял на тези заболявания през 2024. г е 62,70% относителен дял
Показателят за цялата област Русе за 2024 г. е съответно 1130,176 на 100 000 или 62,39%.

На второ място като причина за смърт през 2024 г. за Община Русе са болестите от II клас: новообразувания, които са 237,607 на 100 000 души население. Спрямо 2023 г. нарастват с 2,491 а спрямо 2022 г спадат с 5,351 на 100 000 души население. Относителен дял 14,68%. Показателят за цялата област Русе за 2024 г. е съответно 268,503 на 100 000 или 14,82 % относителен дял.

На трето място като причина за смърт през 2024 г. за Община Русе са болестите на дихателната система – клас X – които са 119,167 на 100 000 население. Нарастват спрямо 2023 г. с 13,148 а спрямо 2022 г. с 26,986 на 100 000 души население.

Относителния дял на тези заболявания през 2024. г е 7,21%.
Показателят за цялата област Русе за 2024 г. е съответно 136,926 на 100 000 или 7,56 % относителен дял

На тези 3 класа болести се дължат 1888 умирения или 82,99 % от всички смъртни случаи в община Русе за 2024 г.

Общата смъртност на населението от община Русе е 16,5 ‰ а в областта 18,5‰

През целия тригодишен период 2022 – 2024г., включително по отношение на най-честите класове по причина за смъртта /описани по-горе/ смъртността в община Русе е по-ниска от тази в областта.

Основните демографски проблеми пред българското общество според последното преброяване на населението от 2021 г. се изразяват в отрицателен естествен прираст, задълбочаване на териториалните диспропорции в броя на населението, задълбочаване на тенденциите за влошаване на възрастовата структура на населението, намаляване на раждаемостта и застаряване на населението. Тези проблеми важат за област Русе, респективно и за община Русе. Най-значимата демографска тенденция в развитието на населението е процесът на застаряване. По данни на НСИ, продължават да се задълбочават и негативните тенденции в изменението на възрастовата структура на населението. Налице е продължаващ процес на демографско остаряване, който се изразява в увеличаване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст 65 и повече навършени години. Най-големият демографски проблем на България не е раждаемостта, защото коефициентът на плодовитост е близък до средните за ЕС, а е в рекордните данни за ранна смъртност и продължителността на живота. Имаме най-ниска продължителност на живота в ЕС (75.8 г.).

Влияние върху заболяемостта на населението оказват различни фактори на жизнената среда, физиологичните особености на отделния индивид, генетична предразположеност, начина му на живот и поведенческите фактори (тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, нездравословно хранене, ниска физическа активност и др.). Най- ефективният път към намаляването им са профилактиката, ранната диагностика и осигуряването на здравословна среда за живот.

Мерките по отношение качеството на атмосферния въздух, следва да бъдат насочени основно към ефективни действия за преустановяване на превишенията, чрез изпълнение на

посочените в горните раздели препоръки.

От страна на РЗИ - Русе се предприемат мерки за информиране на населението за предпазването от замърсен въздух, което е важно за опазването на здравето и благосъстоянието.

Следва да се има предвид, че освен компонентите и факторите на околната среда, значимо влияние върху динамиката на заболяемостта от заболявания на дихателната, сърдечно-съдовата, ендокринната и други системи, както и от онкологични заболявания до голяма степен оказват начинът на живот, трудовата среда, наличието на вредни навици, физиологичните дадености на отделния човек, както и възрастта.

Град Русе има своята географска особеност, като местоположение. Градът е важен транспортен възел в международен аспект с изключително натоварен автомобилен трафик през Дунав мост, което утежнява обстановката със замърсяването на атмосферния въздух, който диша живеещото в района население. Събарянето на стари сгради, изграждането на нови, мащабното разкопаване на улици с цел подмяна на ВиК инсталации и топлоинсталации, както и други необходими строителни дейности също са сериозни замърсители на въздуха в град Русе. Налице са регионални особености и условия, които не могат да бъдат избегнати като компоненти на околната среда.

Замърсяването на въздуха засяга жителите на големите градове повече, отколкото жителите на селски райони – гъстотата на населението в градските зони означава, че повече замърсители са освобождават в по-голям мащаб /например от автомобилния транспорт/, а разсейването се постига по-трудно, отколкото в селските райони.

V.2. ПО ОТНОШЕНИЕ НА АНАЛИЗ, НА КАКВО СЕ ДЪЛЖИ РЕГИСТРИРАНАТА В РУСЕ ЗАБОЛЕВАЕМОСТ НАД СРЕДНАТА ЗА СТРАНАТА, В ОБЛАСТТА НА ОНКОЛОГИЯТА.

Националният статистически институт ежегодно представя данни за новооткритите заболявания (заболеваемост) от злокачествени новообразувания по административни области ¹. През последния наличен тригодишен период 2021 – 2023 г., за област Русе не се установява негативна динамика, но областта е с най-висока заболеваемост спрямо средната за страната.

Предвид това, че здравният показател „заболеваемост“ не е изолиран индикатор, а обикновено се интерпретира съвместно със здравно-демографския показател „смъртност по причина за смъртта“ ², в случая от злокачествени новообразувания, е направена справка в наличната база данни на НСИ за същия тригодишен период, като резултатите са представени в Таблица 6:

¹ Годишни справочници „Здравеопазване“, <https://www.nsi.bg>

² Статистическите данни за причините за смърт се основават на два вида информация: медицинската информация, която се съдържа в смъртните актове и се ползва като основа за установяване на причината за смъртта; и регистрираните причини за смърт съгласно системата на Световната здравна организация (СЗО) — Международната статистическа класификация на болестите (МКБ). Съгласно Евростат, всички смъртни случаи сред населението се обясняват с основната причина за смъртта, с други думи „заболяването или нараняването, което е предизвикало поредицата от патологични събития, довели пряко до смърт, или обстоятелствата на злополуката или акта на насилие, които са предизвикали фаталното нараняване“ (определение, прието от Световната здравна асамблея), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/hlth_cdeath_sims.htm

Таблица 6.

Година	Новооткрити заболявания от злокачествени новообразувания (на 100 000 души)			Смъртност от злокачествени новообразувания (на 100 000 души)		
	област Русе	средна стойност България (интервал по адм. области)	% разлика на Русе спрямо страната	област Русе	средна стойност България (интервал по адм. области)	% разлика на Русе спрямо страната
2021	526,8	392,2 (159,3 – 526,8)	+34,3 %	245,1	248,9 (160,0 – 328,8)	-1,6 %
2022	606,9	405,8 (186,6 – 606,9)	+49,6 %	266,5	251,0 (160,8 – 399,1)	+6,2 %
2023	569,1	406,5 (171,8 – 569,1)	+40,0 %	245,1	257,4 (175,8 – 393,0)	-5,0 %

От таблицата се вижда, че Русе е областта с най-много новорегистрирани злокачествени новообразувания на единица население, което значимо превишава средните данни за България, но същевременно смъртността от злокачествени новообразувания в област Русе е по-ниска спрямо средната за страната, което води до следните изводи:

Заболеваемостта от онкологични заболявания в област Русе е над средната за страната, без да показва тенденция за прогресивно нарастване, видно от цитирания тригодишен период /2021-2023 г./, но задържането на този показател в по-високи стойности от средните за Р България изисква задълбочен и по-продължителен като времеви интервал анализ. Повечето от посочените данни за концентрациите и емисиите на вредни вещества в околната среда, цитирани в доклада, имат съответната категоризация като канцерогени според СЗО, въпреки че липсват категорични доказателства от проведени епидемиологични и клинични проучвания. Задържането на по-високи от допустимите концентрации и високите пикови емисии, съвместно с фини прахови частици за дълги периоди от време, вероятно може да има връзка с по-високата онкологична заболеваемост сравнена със средната за страната, за което липсва пряк доказателствен анализ. Това е така, поради мултифакторната генеза на онкологичните заболявания по отношение на доказване на директна органна увреда и данни за дълговременен мутационен ефект от цитираните в доклада замърсители на околната среда. Тези замърсители оказват значително взаимодействие с човешкия организъм по различни патогенетични механизми в надпределни от допустимите концентрации при по-продължителна експозиция.

Следва да се има и предвид, че злокачествените новообразувания са с мултифакторна генеза и са с постоянно покачваща се заболеваемост в световен мащаб.

Препоръка:

С оглед на доказателственост по отношение на проблема със заболеваемостта от злокачествени заболявания в град Русе и връзката им със състоянието на околната среда, РЗИ Русе съвместно с КОЦ Русе да проведе обстоен анализ на статистическите данни, налични в

лечебното заведение, както и да възложи на КОЦ Русе да планира провеждането на скринингови програми по нозологични онкологични заболявания, в по-продължителен времеви интервал.